

Привітання
Голови Верховної Ради
України

Мужній, незламний, нескорений Український Народе.

Мужній, адже ми б'ємося за нашу свободу й за право бути вільною країною.

Незламний, адже ми знаємо, за що ми боремось і знаємо, що ми не віддамо своє.

Нескорений. Адже усі ми разом стоїмо за Україну.

Сьогодні ми зустрічаємо новий 2024 рік і усвідомлюємо, наскільки складним був 2023-й.

Сповнений викликів, страждань, втрат, але водночас і здобутків.

Ми пережили ще один рік повномасштабної війни.

Ми пережили рік обстрілів й атак, коли ворог ракетами та дронами прагнув зруйнувати нашу стійкість і забрати наше життя.

Ми пережили темряву. Ми вистояли.

І сьогодні я хочу подякувати кожному з вас. Кожному українцю. Кожному, хто пліч-о-пліч стоїть за Україну.

Я дякую лікарям і вчителям, комунальникам і енергетикам, журналістам і дипломатам, будівельникам і залізничникам, аграріям та інженерам, підприємцям і тим, хто створює робочі місця, волонтерам і всім, хто сьогодні просто робить свою справу. В Україні й заради України. Адже наш вибір — це Україна.

Я дякую всім, хто чекає на синьо-жовтий стяг. Хто поки що в окупації. Але хто точно знає, що вітатиме українських воїнів на своїй землі. І хто мріє про цей день.

І я дякую нашим воїнам.

Це Герої. Кожен і кожна. Мужні. Сильні. Безстрашні.

Захисники й захисниці, які тримають оборону, звільняють українську землю, захищають свій народ і борються за вільне майбутнє. Щосекунди борються та кожна секунда — це подвиг.

Дорогі українці!

Ми зустрічаємо Новий Рік з одним бажанням.

Перемоги. Якнайшвидшої Перемоги.

І я зичу, аби наше спільне бажання обов'язково здійснилось.

Я зичу, аби кожен із нас робив усе можливе, аби її наблизити.

Зичу не втрачати єдності. Єдності заради сильної, незалежної і європейської України.

ІЗ НОВИМ РОКОМ.

Руслан СТЕФАНЧУК.

Рік змін, здобутків, мрій

Чи стане 2024-й роком великих змін? Такою є тема новорічного номера «Голосу України». Ми спробували підсумувати й осмислити рік, що минає. А також подумати, які виклики чекають країну та як нам із цими проблемами гідно впоратися.

Весь нинішній рік — з самого початку й до кінця — Україна прожила у війні. В українське суспільство прийшло остаточне розуміння, що наша дистанція довга. І ми мусимо бігти її так, щоб і ноги витримали, і серце не розірвалось, і голова працювала. При цьому не збавляючи темп.

Життя країни визначали дві основні теми: тривав воєнний стан і продовжувався наш європейський поступ. Над ними працювала і Верховна Рада, і вся владна вертикаль.

Парламент цього року ухвалив понад 250 законів та 380 постанов, які, зокрема, допомагали перевести економіку на воєнні рейки й наблизили українське законодавство до європейського.

Ми багато чого зробили. Це був рік боротьби, болю і єдності.

Якби ми взяли визначити найпопулярніше поняття з лексики українців, це могло бути слово «дрон». Нинішню війну вже називають протистоянням технологій. Безпілотники сьогодні літають і по сторінках новорічного номера — їх створив наш художник Олексій Кустовський. Важливі події цього року він втілює у малюнках на першій та останній сторінках цієї газети.

ПРИВІТАННЯ

Першого заступника Голови Верховної Ради України

Новий рік, який ми знову зустрічаємо у боротьбі за свій Дім, свою Батьківщину, своїх Людей.

Зустрічаємо Новий рік із молитвами та словами підтримки нашим Воїнам, які 11-й рік поспіль тримаються у боротьбі проти всесвітнього зла. За родинним столом щиро подякуємо всім мужнім та сміливим захисникам та захисницям, що боронять Україну та віддають своє життя заради неї. Схиляємо голову у скорботі за тими, хто сьогодні не з нами, до кого не зателефонуєш, щоб привітати... Обіймемо тих, хто вже не дочекається батька чи сина, матір чи доньку і поплачемо разом з ними...

Зустрічаємо Новий рік зі словами вдячності незламному українському народові та думками про багатьох із нас. З думками про наших дітей, які гідні проживати дитинство на майданчиках, а не в укриттях. З турботою про наших матерів та батьків, які мають не хапатися за серце від звуку сирен та вибухів за вікном. Зі словами підтримки всім, у кого країна-агресор забрала майно, роботу, а голову — плани на життя та мрії.

Попри все зустрічаємо Новий рік із надіями на майбутнє — маємо перемоги, стати успішною, могутньою

та сильною державою. Передумови цьому закладені й у 2023-му: відкриття переговорів з ЄС, розвиток економіки, а особливо нашого мілітарі-техсектора, подальша єдність тагуртування українців навколо Перемоги.

Маємо повторювати Світові в 2024-му нашу клятву: Перемога буде і вона буде справедливою. Наш біль перетвориться на відповідальність всіх тих, хто забрав найвищу цінність — найкращих синів і доньок України. Наші сльози стануть найкращим доказом у всіх міжнародних трибуналах і судах. Ми повернемо всіх, кого викрав і полонив агресор. Ми відновимо нашу територіальну цілісність і допоможемо світові відновити міжнародний порядок. Це все буде і вірмо, що 2024 рік нас до цього наблизить!

Завдяки єдності, взаємопідтримці, подвигу наших Героїв ми вистояли ще один рік.

Нехай наступний рік стане роком початку нових можливостей та великих досягнень для всієї України й нашого незламного народу.

З прийдешнім Новим роком! Слава Україні!

Олександр КОРНІЄНКО.

Віцеспікерки Верховної Ради України

Дорогий Український народ! Любі наші Захисники й Захисниці!

Ми вперше відсвяткували Різдво разом з усім цивілізованим світом! Радію, що Верховна Рада України зробила такий важливий крок до західної і європейської цивілізації та перенесла святкування Різдва на 25 грудня.

Єдність у усіх її проявах, історична та ментальна приналежність до Європи — це наша найбільша сила! З такою ж єдністю ми сміливо йдемо у 2024 рік. Адже наш вибір — жити сучасним і майбутнім, а не минулим. Наш вибір — бути вільними й незалежними. Наше прагнення — відновити історичну справедливість та повернутися додому, у спільний європейський дім. Наша мета — захистити своє, вибороти справедливий мир для України. Наша мрія, яку ми крок за кроком наближаємо навіть у таких складних умовах, це повноправне членство в Євросоюзі та НАТО, добробут і країна щасливих людей.

Увесь минулий рік російська пропаганда й дезінформація намагалася посягти страх і зневіру в нашому суспільстві, відчуття безвиході, а також втому від України серед наших союзників. Проте я переконана, що це їм не вдалося.

Об'єднані спільними мріями і сподіваннями, допомагаючи Силам оборони України, виконуючи свою роботу, кожен і кожна на своєму місці — ми пройшли дуже важкі випробування 2023 року. Ми об'єдналися, всі разом — громадянське

суспільство, Верховна Рада, Президент та Уряд, прийняли необхідні закони, провели широку адвокаційну кампанію та дипломатичну роботу, щоб отримати історичне рішення про початок переговорів про вступ України до Євросоюзу. Це велика перемога й досягнення всього Українського народу!

Ми входимо у Новий 2024 рік з вірою та надією. З вірою в Бога і наші ЗСУ, з надією на нові здобутки. Зі сподіваннями на власні сили та допомогу держав і народів, які точно знають, що добро повинно вміти та бути спроможним себе захистити. Зі спільною вірою і надією в те, що зло має бути зупинене та невідвратно покаране.

Ми заслуговуємо на перемогу Справедливості. Наші військові, які до останнього боронять рідну землю. Матері, які чекають своїх синів і доньок. Дружини, які тримають на собі родини, й дітки, у яких російський агресор викрадає дитинство.

Ми зустрічаємо Новий 2024 рік із вдячністю і побажаннями здоров'я нашим Захисникам і Захисницям, пам'ятаючи про важку ціну кожної тихої години у наших містах, кожного метра звільненої української землі.

Нехай Новий рік принесе всім нам силу віри, переможні новини, добро та затишок.

Хай Господь береже наших Захисників та Захисниць!

Миру, Перемоги і Справедливості Україні!

Олена КОНДРАТЮК.

Нові підходи до служби в органах місцевого самоврядування

У КОМІТЕТАХ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Прийнятий Верховною Радою України в травні закон про службу в органах місцевого самоврядування (№ 3077) сприятиме залученню до роботи амбітних, вмотивованих людей та сприятиме їх професійному розвитку, мотивації та подальшій кар'єрі. Для цього його буде ефективно та результативно імплементовано, наголосила голова парламентського Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Олена Шуляк під час круглого столу на тему: «Впровадження нового законодавства про службу в органах місцевого самоврядування».

Захід проводили спільно з Національним агентством України з питань державної служби та Програмою Ради Європи «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні».

Голова підкомітету з питань адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування Віталій Безгін звернув увагу на необхідність проведення якомога більшої кількості заходів, присвячених імплементації цього закону за участі усіх лідерів думок. «Це наш перший великий крок до приведення законодавства про публічну службу у відповідність до європейських стандартів. Сподіваюсь, нам вистачить сил для плідної спільної адвокації цього процесу», — підсумував парламентарій.

Очільниця Директорату з питань людської гідності, рівності та врядування Генерального директорату з питань демократії та людської гідності Ради Європи Клаудія Лучіані відзначила: «Багато рекомендацій Ради Європи щодо оновлення правових рамок служби в органах місцевого самоврядування було враховано національним законодавцем. Рада Європи готова

продовжувати діалог високого рівня щодо реформ демократичного врядування в Україні, надавати правову, методичну та іншу допомогу».

Голова Національного агентства України з питань державної служби Наталія Алюшина презентувала Дорожню карту впровадження Закону № 3077, яка містить такі пріоритети:

- ▶ підготовка підзаконних актів та методичних рекомендацій щодо практичного застосування органами місцевого самоврядування передбачених законом процедур;

- ▶ професійна підготовка службовців місцевого самоврядування, включно із розробкою відповідних навчальних чи освітніх програм;

- ▶ інформаційно-роз'яснювальна кампанія.

Учасність у круглому столі взяли представники державних органів, органів місцевого самоврядування та їх асоціацій, міжнародних проектів та програм, громадських організацій.

Підвищити ефективність розшуку та управління підсанкційними активами

Голова Комітету з питань антикорупційної політики Анастасія Радіна провела робочу нараду з представниками державних органів, під час якої обговорили підготовку законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності діяльності у сфері виявлення, розшуку та управління активами» (№ 10069).

Учасність у заході також взяли заступниця голови комітету Олена Мошенець та автори проекту закону — голова підкомітету з питань правового регулювання та аналізу діяльності спеціальних органів у сфері запобігання і протидії корупції Комітету з питань антикорупційної політики Олександр Ткаченко і народний депутат Антоніна Славицька, а також заступник міністра юстиції Ірина Мудра, голова Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Олена Дума та голова Фонду держмайна України Віталій Коваль.

Положення цього законопроекту, підготовка якого до розгляду в першому читанні триває у комітеті, спрямовані на підвищення прозорості сфери виявлення, розшуку активів, забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії у сфері виявлення, розшуку, управління активами, усунення наявних неточностей, уніфікацію правових норм, що вводяться з метою ефективного правозастосування у сфері виявлення та розшуку активів, а також підвищення ефективності системи розшуку та управління активами, розшуканими від корупційних та інших злочинів.

Учасники наради представили позицію державних органів щодо запропонованих у законопроекті новацій та предметно обговорили щодо окремих його положень, зокрема, в частині здійснення управління та реалізації активів, щодо яких ухвалено рішення суду про застосування санкції.

За повідомленнями прес-служби Апарату Верховної Ради України.

Для хлопців і дівчат на передову приготували одинадцять тонн салату

Верховна Рада України вдру- ге долучилася до нарізання сала- ту олів'є, який передадуть на- шим захисникам на фронт.

Приготування в тилу ново- річного салату для хлопців на передовій започаткував відомий волонтер Юрій Тира (на знімку вгорі). Цій традиції вже десять років. «Ми самі собі призначаємо, що з кожним роком будемо робити на тонну більше салату. І цього року іде- ся вже про 11 тонн», — розпо- вів він. Кожен інгредієнт нарі- зають для салату на різних ло- каціях. Нарізане складають в окремі лотки не змішуючи. Тоді все звозиться в точку збо- ру, звідки складники славно- звісного олів'є вирушають уже безпосередньо на місце при- значення. Протягом усього процесу дотримуються необ- хідні температурні режими, тож на місці наші захисники отримують якісні, готові до вживання складники. Усе, що залишається, — змішати нарі- зане, присмачивши майонезом та сіллю.

Традиційно в автівки, які везуть на схід та південь краї- ни новорічну смакоту, волон- тери додають мандарини та яблука, інші фрукти та ласощі. Усе це прямує безпосередньо на фронт, або в шпиталі. Там на гостинці справді чекають, каже Юрій Тира. «Це не салат — це наше тепло, турбота, ува- га та повага до хлопців, завдя- ки яким ми в тилу можемо ро- бити свій олів'є», — розповідає ініціатор акції «Салат для сол- дат». — Це традиція. А хто ми такі, щоби змінювати тради- ції?» Волонтер зауважує, що кожного року зі своєю коман- дою мріє, що це вже буде ос-

тання акція. Але... «У нас ніх- то нікого ні до чого не змушує. Люди добре знають, що ми ро- бимо. У нас немає примусових зборів, усі самі вже все знають. А головне результат — все до- їжджає на свої місця, і ніхто на нас ще не ображався».

Юрій Тира розповів, що вже отримувал дзвінки від ко- мандирів із гарячих точок. За- хисники запитують, чи доїде до них салат на передову. «Обов'язково, приїдемо, — за- певняє волонтер. — Дуже тре- ба підтримати морально-пси- хологічний стан бійців, дати їм відчуття, що ми про них знає- мо, любимо, поважаємо і ши- ро-щиро дякуємо».

Для нарізання складників салату в таких великих обсягах необхідні особливі потужності. Ідальня Верховної Ради Украї- ни таку можливість має, тож тут і взялися допомогти волонтерам. Уже другий рік пос- піль напередодні Нового року

місцеві кухарі долучаються до приготування яєць. Нині їх тут відварили майже вісімнадцять тисяч, а торік було 14 тисяч, пригадає директор ідальні На- талія Мазур. Цього року волонтери спочатку привезли 13800 яєць, а тоді ще 4 тисячі додали.

«Для наших військових кожна вісточка з дому є важ- ливою», — зазначає пані Ната- лія. Вона знає про що каже, адже і в самої зять на передо- вій. «Учора буквально з ним говорила, але хочеться переда- ти кожному з наших хлопців якесь домашнє тепло, — наго- лошує жінка. — Мені здається, це необхідно там — в окопах і під обстрілами».

Приготування яєць для олів'є зайняло два дні, адже час іде і на те, щоб все поми- ти, зварити, охудити, почисти- ти. Процес не швидкий. А от до нарізання долучилися вже не лише працівники кухні, а й усі бажаючі. Обов'язко- ва умова — вимірювання тем- ператури на вході, обробка рук і захисні рукавички та ха- лати. Тільки після цих нехит- рих процедур можна було приступати до нарізки.

Наша співрозмовниця Юлія торік ще не працювала у Верховній Раді, тому не долу- чалася до акції. А цього року, тільки-но дізналася, що буде такий захід, то внутрішньо відчула, що повинна брати в ньому участь. Дівчина має друзів, які волонтерять, допо- магає їм організувати збо- ри, сама донатить на ЗСУ. Те- пер ще й така допомога. Удо- ма Юлії олів'є готувати допо-

магає чоловік, який саме й займається нарізкою. «У нас це сімейна справа: я готую, а чоловік мені асистує. Думаю, якби він був поруч, то також долучився б до нарізання», — каже вона.

Серед задіяних до процесу нарізання були й чоловіки. Ві- талій розповів, що вдома рідко куховарить. І в цьому процесі більше займався організацій- ними роботами. «У цей не- простий час нашим захисни- кам потрібна будь-яка допо- мога, хто що може, те й ро- бить», — каже він. А от в ін- шого чоловіка, який не захотів назватися (на знімку внизу), кулінарний талант було видно одразу. Він каже, що вдома го- тує багато — і борщі, і супи... А новорічний стіл повністю накриває сам. «Дружина готує, але не дуже це любить, а я от люблю», — каже він. — Кожно- го року на столі є олів'є, сир- ковий салат, морський салат, язиковий салат, шуба в різних інтерпретаціях. Це вже тради- ція». А далі він розповідає про те, що нині у стінах парламен- ту працює зв'язківцем. Свого часу, коли проходив службу, втрапив слух і отримав інші проблеми зі здоров'ям. «На жаль, зараз я не з хлопцями на передовій», — каже співрозмов- ник, не відволікаючись від процесу нарізки. — Але хочу подякувати за все, що вони роблять. Бажаю кожному з них повернутися додому живим, щоб ми перемогли і був мир».

Нині, з огляду на «радян- ськість» традиції, точиться ба- гато суперечок про те, чи вар- то для святкування Нового ро- ку готувати на стіл олів'є. Утім, за словами Наталії Ма- зур, у ідальні Верховної Ради цей салат незмінно користу- ється попитом. Його в різних варіаціях готують і розкупову- ють щодня. Мабуть є якийсь символізм і в тому, що акція «Салат для солдат» дозволяє кожному додати свою дрібку турботи, поділитися домашнім затишком і висловити під- тримку. А бойовий дух захис- ників підтримують написи із побажаннями, які кожен із учасників процесу міг на- клеїти на контейнер із наріза- ним продуктом.

Надія СМІЯН.

Фото надано прес-службою Верховної Ради України.

ВІТАЄМО!

Народні депутати Украї- ни — члени Комітету з пи- тання Регламенту, депутат- ської етики та організації роботи Верховної Ради Ук- раїни, а та- кож пра- цівни- ки сек- ретарі- ату ко- міте- ту ци- ро- сер- дно ві- таю- ть із днем на- род-

ження голову комітету **Кальченка Сергія Віталі- йовича** та зичать йому міцного здоров'я, щастя, здійснення мрій, душевної гармонії, натхнення, насна- ги в роботі, миру та нез- ламної віри у Перемогу!

НАШ 2023-Й

Майже мільярд гривень на оборону держави спрямує Вінницька міська громада

Бюджет Вінницької місь- кої громади на 2024 рік ух- валили депутати міськра- ди: майже третину коштів передбачено на зміцнення безпеки країни.

У головному фінансово- му документі громади за- плановано отримати дохо- дів обсягом 6,3 мільярда гривень. Видатки бюджету становлять 6,5 мільярда гривень, з яких 5,6 мільяр- да — за рахунок власних надходжень.

Як зазначив міський го- лова Вінниці Сергій Моргу- нов, усі кошти, крім за- захищених статей, розподі- лили згідно із пріорите- тами.

«Ми змінили свої пріо- ритети, відклали на потім більшість планів та проєкт- тів, натомість сфокусували- ся на головному — допо- мози військовим», — наго- лосив посадовець. За його словами, пріоритетними напрямками роботи залиша- ються також стійкість гро- мади та турбота про її мешканців.

Видатки бюджету за названими пріоритетними напрямками становлять у грошовому вимірі три міль- ярди гривень, з яких май- же один мільярд спря- мують на безпеку та обо- рону (983,1 мільйона гри- вень)

Депутати також затвер- дили програму соціально- економічного розвитку на наступний рік. Її основними завданнями є підтримка тих, хто захищає країну, реалізація інвестиційних проєктів у промисловості, зокрема на території інду- стріальних парків, забезпе- чення сталої роботи об'єк- тів критичної інфраструкту- ри, підтримка бізнесу. У документі також передба- чено надання адміністра- тивних і соціальних послуг жителям громади та внут- рішньо переміщеним осо- бам, а також низка інших завдань із забезпечення стійкості територіальної громади. До речі, перед обговоренням програми на 2024 рік міський голова звітував про те, як викона- ли такий документ ниніш- нього, другого военного року.

Віктор СКРИПНИК.

Вінницька область.

Воювати треба комплексно: і зброєю, і переконанням

— У цьому році я не переривав свого робочого процесу, зокрема в галузі теоретичної фізики. Маю докторанта і з ним ми співпра- цюємо в ділянці фазових переходів, — каже Ігор Юхновський, фі- зик-теоретик, доктор фізико-математичних наук, професор, ака- демік НАНУ, народний депутат України першого — четвертого скликань, Герой України (на знімку), якого ми попросили поділити- ся підсумками року.

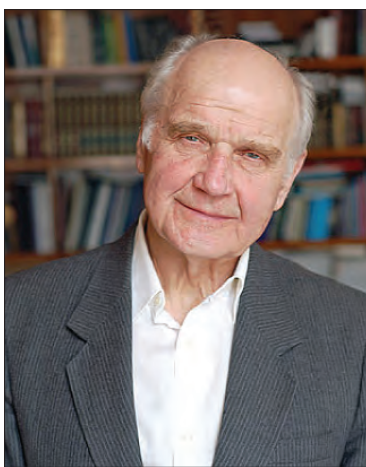
— Щодо громадської робо- ти, то я входжу до ініціативної групи «Перше грудня». Нама- гаємося активно відгукуватися на всі події, що відбуваються в країні.

Мене цікавить доля Украї- ни, тож стараюся розглядати її існування в контексті історії людства.

Під час Другої світової вій- ни я був мінером. А командиром у нас — росіянин Іванов. Про нього в мене найкращі спогади: він ніколи не посилав нас, юних солдатів, першими, не дослідивши ту ділянку сам. Тому я мав добрий приклад росіян і аж ніяк не міг перед- бачити цю війну. Хоча чимало чинників і вказували на це.

Мене часто звинувачують у надмірній толерантності до північного сусіда. Та я все од- но залишаюся при своїй дум- ці: ми маємо все зробити, щоб вони стали нашими дру- зями. Із сусідами можна жити лише так, інакше воєн не уникнути.

Проблема росіян у тому, що вони не знають, хто вони. Ма- ють ідіотські наслідки татар- ського нашествия. І мені склад- но зрозуміти, чому освічені росіяни це терплять. Їх треба переконувати, йти до них із правдивою історією. Так, там кліка путіна, але вона не вічна. Вони мають відділити цю та- тарську домішку. І точкою по- вороту має стати зміна назви

столиці. Їхня столиця не моск- ва, що означає «гнила вода», «болото», а їхня столиця має бути Калита, від того, хто зак- лав це городище.

І тоді, під час Другої світо- вої, і зараз ми маємо справу з диктаторами. Але справи дик- таторів ніколи не були пере-

можними. Це важливо знати. Ми маємо втрати, але ворог — набагато більші. Перекона- ний, до них, зрештою, має прийти відчуття безглуздості цієї війни.

У війні є або перемога, або поразка. Для успіху маємо от- римати найсучаснішу зброю. Зараз певна пауза. Це тому, що ми вчимося. Зима дає шанс добре навчити пілотів. Коли матимемо літаки, іншу сучасну зброю, тоді й настане перелом у війні. А зброя буде. Бо в цивілізованого світу не- має іншого вибору. Їм або са- мим потрібно буде воювати, або допомогти нам.

Ми маємо перемоги. І во- ювати треба комплексно — бити зброєю, а з другого боку — робити все на інформацій- ному фронті, щоб переконува- ти росіян у безглуздості цієї війни.

Розпитувала Марина КРИВДА.

Десятирічний Ілля ОТРОШЕНКО з Сум став наймолодшим в Україні автором двох виданих друком прозових книг. Першу — «Велика лісова пригода» — він презентував 2 лютого 2023 року в рідному місті. А 10 червня представив книжку-продовження «Велика лісова пригода. Острів динозаврів»

«Попереду — п'ять-десять років насиченої роботи» Найбільшим викликом для країни буде економічна ситуація

Про політичні підсумки 2023 року й перспективи наступного говоримо з головою правління, координаторкою політичних програм Громадянської мережі ОПОРА Ольгою Айвазовською.

— Минає ще один рік війни. Якщо у 2022-му ми не зовсім розуміли, що відбувається і як давати тому раду, то у 2023-й увійшли з більшим усвідомленням змін та викликів. Як ви схарактеризуєте цей рік?

— Він очевидний для багатьох став розчаруванням. Передусім — через високі очікування, що війна таки не перейде в тривалу фазу й закінчиться 2023-го. Ці очікування можна було відстежувати за нарративами, політичними заявами й громадською думкою. Та вони не справдилися. І на кінець року суспільство має певне розчарування.

Важким він був і тому, що ми отримували міжнародну допомогу — технічну, фінансову та військову — не так швидко, як очікувалося. Україна сьогодні значно залежна від цієї допомоги. Тому коли наприкінці року виникають ситуації, які призводять до значного скорочення підтримки, це поглиблює нашу тривожність.

— Повномасштабне вторгнення, хоч і вимушено, але звело українських політиків на одному човні. Спостерігаємо певну толерантність і стриманість у критиці одне одного. Водночас війна зробила представників влади менш доступними для народу. Чи діяльність влади достатньо прозора за таких обставин?

— Питання доступності й прозорості влади актуальне і під час воєнного стану, й за мирного життя. Зрозуміло, що варто відмежовувати ту частину рішень, процедур і процесів, які стосуються оборони й безпеки. Бо деталі, які озвучені в публічному просторі, може скористатися країна-агресор. І це не буде в інтересах суспільства. Але коли йдеться про логіку прийняття рішень чи про відкритість інститутів влади до позиції громадянського суспільства, експертних середовищ та

опозиції, то це, безумовно, частина формули Перемоги.

Для багатьох очевидно, що у світі, де відбувалися великі війни — як Друга світова, такі речі, як уряд національної єдності, ставали інструментом формування консенсусу. Навіть між різними політичними чи суспільними групами, які часто не толерують одне одного. Під час війни це давало змогу поділяти відповідальність. Але поділяти й певні повноваження, щоб забезпечити стабільність роботи державного апарату, механізмів прийняття рішень і включеності всіх зацікавлених сторін у цей процес.

Не скажу, що 2023 рік відзначався толерантністю. Ми бачили публічні баталії між політичними групами й структурами громадянського суспільства. Останні хочуть впливати на процес ухвалення рішень, але не долучені до цього процесу. Наступного року ця ситуація погіршуватиметься. Навіть попри те, що прийнято раціональне рішення не проводити вибори під час війни. Ситуація загострюється через те, що не всі, хто представляє якісь суспільні групи, включені у дискурс навколо політик як сфер. Потрібно скорегувати систему, щоб наступного року не спалахнули гарячі суперечки, які можуть принести негатив.

— Як оцінюєте діяльність Верховної Ради у 2023 році?

— Мені важко оцінити роботу парламенту. Хоч в українських реаліях, коли доступ до поточної інформації практично неможливий, він працює доволі відкрито й прозоро. Тому можу оцінювати тільки в межах загальних вражень. Тобто: парламент існує, він дієздатний і правоздатний. Маємо достатню кількість народних депутатів, щоб ухвалювати будь-які легітимні рішення. Але, зви-

чайно, він не діє так прозоро, як до повномасштабного вторгнення. Утім, треба зазначити, що Верховна Рада функціонує як механізм легітимізації рішень, прийняття законів, бюджету. Міг бути зовсім інший сценарій. Він, на щастя, не відбувся.

— На чому народним депутатам варто зосередитися в наступному році? Яких законів чекає країна?

— Ключовими мають залишатися реформи у площині євроінтеграції. Тому що суспільству, яке під час війни втрачає людський капітал і на полі бою, і через міграцію, необхідно мати надію й перспективу. А це членство в Європейському Союзі.

ЄС це, звісно, не безпекова парасолька НАТО. Але він дає можливість людям планувати своє життя й розвиток. Потенційне членство в ЄС — це не тільки можливість для громадян без обмежень їздити країнами Євросоюзу. Це також мобільність бізнесу і коштів, це спільні правила й умови. Для нас членство в ЄС — це й безпека. Бо країна потребує ресурсів, податків, розвитку бізнесу, стабільності ключових секторів економіки. Але також — можливість для кожного громадянина бути частиною цивілізованого світу, а не такої собі failed state (неспроможної держави). — Ред.), яка довгий час перебуватиме у війні без перспективи наблизитися до грандіозного плану відновлення.

Український парламент матиме багато роботи над адаптацією нашого законодавства до законодавства Європейського Союзу. Для розуміння: ЄС оперує 30 тисячами актів, із якими нам потрібно гармонізувати своє законодавство, щоб ми існували як єдиний

простір. І тут роль парламенту є визначальною.

— Європейська Рада 14 грудня ухвалила рішення про початок переговорів щодо вступу України в ЄС. А чи можливо, що ми у 2024-му станемо повноцінним членом цього простору?

— Ми не можемо стати членом ЄС у 2024 році. Але й відкриття перемовин є великим здобутком. Бо після того, як переговори почнуться на практичному рівні, країна отримає доступ до фондів, щоб підтягнути свою інфраструктуру до стандартів ЄС.

Стати членом у такі короткі терміни неможливо. Бо треба наблизити законодавство, практики та інфраструктуру. Це як із залізничною колією з ЄС в Україну. Знаємо про міфічний потяг Варшава — Київ і про проблему переїзти з однієї країни в іншу через різну ширину колій. Членство в ЄС потребує наближення інфраструктури навіть на такому рівні, щоби спільний простір функціонував гармонійно.

Тому в Україні попереду п'ять-десять років дуже насиченої роботи. Але хочу нагадати, що на етапі вступу в Євросоюз та сама Польща, правильно використовуючи фонди, перетворилася на цілковито нову державу. Тому нас не має охоплювати песимізм. Ми не можемо стати членами ЄС без значних змін.

— Верховний Суд цієї осені остаточно заборонив діяльність партії «Опозиційна платформа — За життя». Але народні депутати від цієї політичної сили все ще в парламенті. Хто, на ваш погляд, має поставити крапку в цьому питанні? Як оцінюєте перспективи можливого реваншу проросійських політичних сил?

— Кількість чинних народних депутатів скорочу-

ЦИТАТА

«Для мене свято — коли родина може бути разом. На жаль, наша сім'я такої змоги не має, бо мій чоловік служить у ЗСУ. Він не в Києві. Тому те свято, на яке він зможе приїхати, й буде для мене найкращим».

Ольга АЙВАЗОВСЬКА про те, яке свято вона любить найбільше.

ється. Офіційно зараз є 401 парламентарій. Іше є щонайменше три нерозглянуті заяви про складання повноважень. І цей процес триватиме.

ОПЗЖ після заборони не може додавати до фракції жодного народного депутата. Після того, як одні складають повноваження, інші з списку не заходять до Верховної Ради. Але тих депутатів, які мають мандат, не можна позбавити його лише через приналежність до цієї партії.

Тож розмежуємо дві речі. Перше — політична люстрація. На виборах, думаю, ця партія не матиме жодних шансів. І друге — кримінальна відповідальність за дії проти суверенітету й територіальної цілісності держави. Як на мене, позбавлення мандата — замала санкція для цих людей. Бо внаслідок їхніх дій загинула велика кількість українців. Адже дехто діяв як агент російського впливу. Це важко заперечити, цьому є велика кількість доказів. Утім, заборона партії не позбавляє автоматично депутатів цієї фракції чи партії представницького мандата в будь-яких органах влади.

Чи мають шанси проросійські сили десь перемагати в виборах в Україні? Думаю, тут не можна бути інфантильними. За певних умов після війни під егідою мирних ініціатив в Україні можуть просуватися якщо не проросійські, то лояльні гасла, позиції та програми. До цього треба бути готовими. Але їх реальний електоральний пласт або перспектива не є значними нині. Багато залежить від того, як довго триватиме війна, наскільки швидко Україна зможе повернутися до мирного життя.

— За даними Київського міжнародного інституту соціології, 81 відсоток українців виступає проти виборів під час війни. З цим погоджуються всі політичні сили, й Президент заявив, що вибори не на часі. Як ви оцінюєте ймовірність їх проведення наступного року?

— Я є однією з тих, хто виступав проти проведення виборів в умовах воєнного стану. Я збрала велику

кількість зацікавлених сторін, провела неймовірну кількість діалогів. Зокрема, ми зібрали понад 200 неурядових організацій, які виступили проти проведення кампанії в період війни. Вона не відповідає жодним стандартам, не йтиметься про конкурентну повноцінну боротьбу. Й не буде перспектив включити у процес усі зацікавлені сторони — біженців, переселенців, військових та інші категорії громадян, які становлять майже половину активного електорату будь-якої політичної групи. Тобто ці вибори не були б визнані. Іх проведення знизило б легітимність влади. А без цього країна не втримається.

— Як найбільші політичні виклики можуть чекати на нас у 2024 році?

— Очевидним викликом є фінансове становище держави. 62 відсотки бюджету наповнюються з надходжень іззовні. Ідеться й про Сполучені Штати Америки, і про Міжнародний валютний фонд, і про країни Європейського Союзу. В умовах політичної турбулентності там (відбуватимуться вибори до Європейського парламенту, обиратиметься Президент США. — Ред.) зрозуміло, що ця бюджетна діра може бути незаповненою. А економічні проблеми призведуть до політичних наслідків, коли довіра до влади, певна лояльність знижуватимуться. Це зменшуватиме монолітність суспільства в питаннях, хто ворог, хто друг. Це може вплинути й на сталість суспільної позиції. Тому найбільшим викликом наступного року буде економіка. На це необхідно зважати.

Надія СМІЯН.
Фото надано Ольгою Айвазовською.

ВОЛЕЛЮБНИЙ ДРОН

Козак Мамай — один із найпоширеніших фольклорних героїв в Україні. Він захисник, мудрець і характерник в одній особі. Символічно, що так само називається український високошвидкісний дрон. Безпілотник «Козак Мамай» ефективно знищує кораблі РФ у Чорному морі. Має довжину шість метрів і може розвивати швидкість до 110 кілометрів на годину. Захищаймо!

Вживають ті, хто діє

Ми попросили Ольгу Айвазовську висловити побажання українському суспільству, щоб у новому році справдилися найамбітніші політичні прогнози. Вона відповіла так: «Вживають ті, хто діє, а не мислить категоріями «коли вже це закінчиться». Хочу послатися на слова психіатра, в'язня фашистського концтабору Віктора Франка. Він казав: першими ламалися ті, хто вірив, що все швидко закінчиться. Потім ті, хто вважав, що це ніколи не закінчиться. А вживали ті, хто діяв і концентрувався на завданнях.

Тому бажано, щоб кожен із нас зосередився на завданнях, а не жив під впливом інформаційно-психологічних спецоперацій, які проводить РФ, і не лише вона. Гойдайки від цілковитого оптимізму до крайнього песимізму шкодять суспільству. Давайте будемо раціональними, щоб нав'язаний росією песимістичний прогноз не став реальністю. Україна точно перемаже. Але за умови, що кожен докладе зусиль. Це і є нашим завданням на наступний рік».

Найкращий час для реформування армії

Підсумовуючи рік, що минає, «Голос України» запитав у народних депутатів, що країні вдалося цього року, де ми зазнали невдач, які виклики стоятимуть перед Україною 2024-го. Також попросили парламентаріїв розповісти, що для них буде маркером Перемоги у війні з росією. А наостанок — поділитися, яких Новорічних та Різдвяних традицій вони дотримуються.

Павло БАКУНЕЦЬ,
член Комітету Верховної Ради
з питань бюджету, група «Довіра»:

— Назву три головні здобутки року. Воїнам ЗСУ вдалося зберегти свободу і незалежність України. Ми отримали зелене світло на початок перемовин щодо вступу до ЄС. І нарешті Верховна Рада наважилася почати процес заборони кремлівської церкви в Україні.

Наша країна у стані війни — найбільшою в Європі з часів Другої світової. Ми хочемо якнайшвидше завершити її. Тому й виклики перед нами стоятимуть серйозні: продовжувати повертати землю та людей з окупації, не зупиняти євроінтеграційні процеси, щонайменше не втратити нинішній рівень міжнародної підтримки й не пересваритися між собою.

Маємо забезпечити видатки держбюджету, адже через війну ми залежні від допомоги партнерів. І потреби громад, які залишилися без коштів із військового ПДФО. Школи, садки, ФАПи та амбулаторії у невеликих містах та селах можуть закритися.

Перемога для мене — це повернення контролю над усіма землями Батьківщини та вступ України в НАТО як гарантія безпеки.

У нас на Яворівщині найважливіше свято — Різдво Христове. Цього року відзначали його в молитві та колядках разом з усім західним християнським світом. Я завжди любив Різдво за традиції — вертепи, різдвяні звізди, можливість зібратися з рідними за одним столом. Але тепер це свято набуло нових сенсів — воно про спільну молитву про допомогу тим, хто святкує в окопах.

Богдан КИЦАК,
голова підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу, виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку, фракція «Слуга народу»:

— Найважливішим здобутком України за 2023 рік вважаю виконання вимог для відкриття переговорів щодо вступу до ЄС. І початок видимої боротьби з корупцією. Це — сигнал для суспільства та партнерів, що невідворотний процес почався.

Ще одне досягнення — виробництво власного озброєння. Окремі його види виходять на промислові масштаби. Тепер необхідно, щоб західні партнери почали закуповувати нашу зброю, а не тільки західну як допомогу Україні.

Одна з великих невдач року — сподівання виключно на військову допомогу партнерів. Це прогративна стратегія. І ми вже відчуваємо її результати. З обіцяних від ЄС мільйона снарядів отримали 300 тисяч. Це означає, що артилерія простояє на полі бою. Налагодження власного виробництва дасть результати пізніше, а озброєння потрібно на вчора.

Роздмухування конфлікту між політичними та військовими діями шкодить Україні. Перекладання відповідальності один на одного до добра не доведе. Досвід української революції 1917–1921 років свідчить, що внутрішні конфлікти стали ключовим фактором втрати незалежності. Відтак внутрішня єдність — наш найбільший виклик у 2024 році. Упевнений, будуть спроби дестабілізації політичної ситуації. Ворог робить на це величезну ставку.

Маркером Перемоги України для мене буде початок докорінного реформування держави. На це є величезний запит суспільства, і це потрібно робити під час війни. Зокрема, змінювати Конституцію. Без цього глибоких змін не відбудеться.

Зараз найкращий час для реформування армії — перетворення її на сучасний військовий механізм. Наприклад, процедура списання майна повинна бути простою, як двері, а не викликати роздратування у військових і взагалі небажання тим майном користуватися. І ще сотні інших речей. Це дасть нам шанс існувати за будь-яких негативних зовнішніх загроз.

Основна традиція — провести час в колі рідних. Пригадати, що сталося за рік доброго й не зовсім. Стараюся окреслити бажання та плани, але тільки на найближчі місяці. Далеко загадувати сьогодні складно. Під час війни чітко усвідомлюєш, що в один момент людини може не стати. Тому потрібно цінувати кожну мить із рідними, а також однодумцями, близькими по духу друзями, колегами.

Ірина КОНСТАНКЕВИЧ,
перша заступниця голови Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики, група «За майбутнє»:

— Про здобутки у час війни говорити складно. Ми втрачаємо людей, території, інфраструктуру. Але є зміни у світових трендах — путін зі своїм режимом постав як диктатор, терорист і вбивця. Уже ні в кого немає лютей. Як і сумнівів, що це війна за демократію у світі, за її цінності. Тому логічним завершенням року стало рішення європейських інституцій про початок переговорів про входження України до ЄС.

Важливо, що ЗСУ продовжують боронити країну. Позитивну динаміку бачимо в економіці: 5 відсотків до ВВП — це оптимістична тенденція.

Чи мали ми провали? Їх проаналізуємо після Перемоги.

Війна — головний виклик. Усім треба об'єднатися, фахово розв'язувати питання. Взаємодія всіх гілок влади дасть змогу пришвидшити Перемогу й розпочати відбудовувати країну.

Перемога — це повернення мільйонів українців, які покинули свій дім через російське вторгнення, й тисяч депортованих дітей. Це звільнення наших громадян із полону. Це коли російська імперія розвалиться, а кожен злочинець, хто видавав накази та хто їх виконував, отримає справедливе покарання.

Для нашої родини Різдво — особливе свято, яке формувалося традиціями двох родин: батькової — галицької й маминої — подільської. Наша бабуся знала, як усе правильно зробити, як страви приготувати, як накрити стіл, які колядки співати. Глибоко символічний ритуал приготування куті досі викликає бентежний трепет. Це робив мій батько, зараз — чоловік. Важливий не рецепт куті — пропорції маку, меду, родзинок, а настрої, з яким відбувається це святотворення.

Іван КРУЛЬКО,
перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету, фракція «Батьківщина»:

— Нам вдалося вистояти. Продовжуємо давати по зубах окупантам та обстоювати Незалежність. Наша країна зробила майже неймовірне — пройшла шлях від статусу кандидата до початку переговорів щодо вступу в Європейський Союз. Проведено велику законодавчу роботу: збільшили штат і повноваження НАБУ, забезпечили прозорість САП, надали більше повноважень НАЗК.

Ми практично виграли битву в Чорному морі. Такий, здавалося б, потужний флот росії змушений був ховатися від українського. Зерновий коридор працює без москви. Україна з партнерами перевезла майже 7,5 мільйона тонн вантажів.

Запустили «Армію дронів» і ракетну програму, вже бачили тестування далекобійних ракет українського виробництва. Багато часу втрачено та нарешті з'являється розуміння, наскільки власне виробництво зброї та боеприпасів важливе.

Цей рік відзначився поверненням у суспільне життя політики в усіх її недосконалих проявах. Це шкодить і державі, й обороні. Політична гризня під свист ракет і торохкотіння шахедів робить нас слабкими.

Найголовніший виклик, який стоятиме перед Україною 2024 року, — зберегти рівень підтримки та збільшити кількість допомоги. Уся наша дипломатія має працювати як один кулак — народні депутати, міністри, Офіс Президента, громадські діячі. Важливо не пропустити жодної можливості.

Поняття Перемоги зараз розмите. Навіть після того, як виб'ємо всю нечисть з України, наша боротьба не закінчиться. Бо росія не зникне за один день. Можливо, коли по камінчику відбудуємо зруйновані міста, коли викарбуємо ім'я кожного захисника на стінах пантеону героїв, коли зашумить індустріальний український Донбас, коли наші кораблі зайдуть у порт Маріуполя, коли на базарах почнуть знову продавати мелітопольську черешню та херсонські кавуни, коли купимо квиток на тролейбус, що повезе найдовшою лінією у світі на дегустацію до Масандри, можливо, тоді зможемо сказати, що ми перемогли.

Я родом із Закарпаття. На Різдво ми родинно збираємося за вечерею й зустрічаємо різдвяну зірку. Ми з братом, коли були малі, ходили колядувати. І це завжди була велика пригода. Зараз колядувати ходять вже наші діти, а ми самі готуємо цуцкерки.

Кіра РУДИК,
перша заступниця голови Комітету Верховної Ради з питань цифрової трансформації, фракція «Голос»:

— У нас є беззаперечні успіхи в євроінтеграції. Та це насправді тільки початок великого шляху і надскладної роботи.

Ще минулого нам казали, що неможливо добитися конфіскації російських активів для допомоги Україні. А вже під кінець 2023-го ми маємо великий прогрес. Бельгія створила спеціальний фонд для підтримки та допомоги Україні обсягом 1,7 мільярда євро, який наповнюють з оподаткування заморожених російських активів. Є відповідні напрацювання у США, Канаді, країнах ЄС. Тому очікуємо, що перший долар із конфіскованих російських активів наступного року вже буде передано Україні.

Як заступниця голови Комітету з питань цифрової трансформації пишаюся досягненнями у діджиталізації держави.

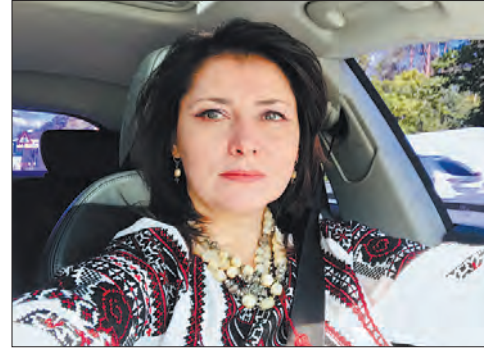

20 мільйонів українців користуються заслуженою Дією. Працюємо, щоб цифровізація стала максимально корисним сервісом для армії.

Наступний рік буде сповнений викликів. Політична турбулентність та передвиборчі кампанії на Заході активізуються. Бачимо, що в деяких країнах Європейського Союзу до влади прийшли політики, які публічно виступають за зменшення підтримки України. Тож ризики чималі. Нам доведеться подвоїти зусилля, щоб утримувати фокус уваги на потребах країни та забезпечувати військових.

Новий рік із дитинства асоціюється із запахом імбирного печива, яке готували бабуся й мама. Цю сімейну традицію продовжила й я. Та останні два роки не святкую. Ми всі мріємо, щоб кожна українська родина могла разом проводити кожне свято. За це й боремося щодня.

Ірина Ф13,
член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки, фракція «Європейська солідарність»:

— Стимування ворога — важливий результат. Як і просування на півдні та створення плацдарму на лівому березі Дніпра.

Але за два роки держава не вирішила важливих питань — вдосконалення системи мобілізації, яка має враховувати потреби ротації, подолання корупції в центрах комплектування та військово-лікарських комісіях, повного забезпечення військ. Інформаційна кампанія з мобілізації програна. Інтернет завалений компрометувальними відео та корупційними скандалами. Не розв'язано питання ветеранської політики, а кількість ветеранів зростає. Багато хто каже про повну неефективність Мінвету та нездатність профільного комітету обстоювати інтереси захисників.

Ще одна проблема влади — популізм. Завищені оцінки збільшують очікування — до кави в Криму та швидкої Перемоги. Це призводить до розчарування і зниження довіри суспільства. Війна — не аргумент для дрейфу до авторитаризму. Опозиція не прагне скинути Президента чи боротися з партією, не готується до виборів. Ми протидіємо російській агресії та допомагаємо армії. Інакше замість виборів у Верховну Раду, будуть вибори в думу.

Довга війна майже неминуха. Маємо зберегти міжнародну підтримку. Це не просто, бо 2024-го — рік виборів у партнерських країнах. Кремль 20 років спрямовує кошти на лобі в країнах ЄС, США, маріонеткові політпроекти на Заході. Вибори у Словаччині показали, що україноскелтики можуть набирати більшість. Маємо переконати їх, що інвестиції в ЗСУ — це внесок в їхню безпеку. І донести партнерам реальність: якщо впадемо ми, НАТО буде в прямому конфлікті з РФ. Вихід на кордоні 1991 року — амбітне завдання. Досягти його зможемо, якщо збережемо підтримку Заходу та стимулюємо виробництво зброї й боеприпасів. Це велика робота — подолати страх партнерів перед поразкою москви. Вони мають розуміти, що це неминуче. Й допоможе зменшити напруження в інших конфліктах.

Підготували
Олена ГОРБУНОВА
та **Ірина ШАТРОВА.**

Сільгосппродукція залишається важливою статтею експорту Порти Великої Одеси працюють під захистом військових

Якщо в постачанні військової техніки для України важлива співпраця із західними партнерами, то прогнати армію можемо самі. При цьому утримувати імідж країни, що зміцнює продовольчу безпеку світу. Якщо вдуматися: ми нищимо ворога, який вдерся на нашу територію, стримуємо російську армію, яка загрожує всій Європі, а водночас збираємо рекордні врожаї і продаємо за кордон мільйони тонн зерна та олій. Чи є ще такі приклади в новітній історії?

Земля родить, дарма що міні

Велика війна триває майже два роки. Проте з продуктами всередині країни проблем немає — не стоять черги ні за гречкою, ні за яйцями. Молочні полиці супермаркетів тішать асортиментом. Так, ціни високі, але дефіциту немає. І є надія, що й у 2024-му всього буде вдосталь.

Взяти хоча б гречку, яка час від часу зникала і яку дехто з експертів вважає барометром продовольчих криз. Її продають по 30—35 гривень за кілограм. І ця крупа не дуже приваблює людей. Песимісти запасилися нею ще влітку 2022-го, коли подешевшала до 74—76 гривень після цінників у понад сотню за кіло. Та більшість громадян справедливо довіряють інформації про її щедрий цьогорічний урожай у 207,5 тисячі тонн. Сільгоспвиробники ж говорять про перевищення — їм складно продати вирощене за прийнятною ціною.

Виробили в рази більше, ніж можемо з'їсти

У рейтингу популярності серед обговорюваних продовольчих тем на перших позиціях стоїть зерно. Усю країну непокоїть доля експортного маршруту — чорноморського коридору, яким проходять торговельні судна. Через обстріли елеваторів та припортової інфраструктури Україна має обмежені можливості вивезти вирощене. А пшениці країна і нинішнього сезону має в рази більше, ніж можемо з'їсти впродовж року.

Врожай — не найвищої якості, бо господарства економили на добривах та засобах захисту рослин, але

країнам половину із зібраних 22,5 мільйона тонн пшениці, третину з 5,9 мільйона тонн ячменю, дві третини з очікуваного в 30 мільйонів тонн валу кукурудзи (на 28 грудня було 28,2 мільйона тонн).

Збір злакових і круп'яних культур давно завершено. А кукурудзу досі збирають — її в полі залишається півмільйона гектарів: 11 відсотків засіяних площ. Погода виявилася для цієї культури сприятливою. Тож середня врожайність по Україні сягнула позначки у 78,1 центнера з гектара. А на Львівщині, Тернопільщині, Хмельниччині цей показник перевищив 100 центнерів із гектара.

Навіть узимку, як повідомляє Мінагрополітики, кукурудзу ще збирають. На Полтавщині цьогоріч її насіяли стільки (найбільше у країні — 510,5 млн га), що встигли впорати 85% площ. На Чернігівщині кукурудзу прибрали з 77% полів, на Сумщині — з 68%, на Харківщині — з 62%. Одна з причин затримок у прикордонних із росією областях — постійні обстріли. Підприємства не хочуть ризикувати життям комбайнерів та зернозбиральною технікою на полях, де можуть лишатися міни й нерозірвані снаряди.

обстріли, пожежі, забруднення землі вибухонебезпечними предметами.

ЗСУ тримають коридор

Сільгосппродукція залишається найважливішою статтею експорту: від початку липня за межі держави продали 9,1 мільйона тонн кукурудзи та 7,3 мільйона тонн пшениці. Й обсяги експорту зростають. Попри те, що РФ постійно намагається знищити нашу інфраструктуру, під захистом ЗСУ знову працюють глибоководні порти: Одеський, «Південний» та «Чорноморськ». Це значно знижує собівартість перевезення і зменшує навантаження на сухопутні пункти пропуску.

Однак не всі зруйновані війною логістичні маршрути підлягають швидкому відновленню. Скажімо, про відбудову стратегічного залізничного мосту через Південний Буг поблизу Вознесенська не чути. Напевне,

ДО РЕЧІ

З огляду на високі врожаї Нацбанк поліпшив прогноз зростання ВВП у 2023 році на два відсоткові пункти — з 2,9% до 4,9%. Зокрема, через обмеження експорту надлишок сільськогосподарської сировини зумовив збільшення завантаженості підприємств харчової промисловості.

ТИМ ЧАСОМ

У листопаді споживча інфляція сповільнилася до 5,1%. Її стрімке зниження впродовж останніх місяців пояснюється вищими врожаями, а отже, більшою пропозицією продуктів. Овочі, переконали статистика, все ще на 8,2% дешевші, ніж рік тому.

намолот у 58,4 мільйона тонн зернових для країни у стані війни можна розцінювати як аграрне диво, якщо не сказати — подвиг.

Жнива під обстрілами тривають

Без втрат для себе Україна може продати іншим

Харківські інженери розробили протимінну машину. Вона схожа на трактор, який штовхає поперед себе коток. Ця техніка знешкоджує протитанкові, протипіхотні міни й розтяжки. Оператор може керувати нею дистанційно, з відстані до 100 метрів. Два такі агрегати вже працюють у Харківській області.

Фото: Суспільне.

ЦИФРА

42,6

мільярда доларів зовнішнього фінансування надійшло цьогоріч до держбюджету, повідомляє міністр фінансів Сергій Марченко. Це пенсії, зарплата працівників освіти та охорони здоров'я, соціальний захист населення, гуманітарна підтримка.

Нині у нас оборот роздрібних продажів сягає 92% від довоєнного рівня, наголошує експерт Центру економічної стратегії Юрій Гайдай, що, з огляду на те, скільки людей виїхало за межі країни, вражає. Держава заливає в економіку значно більше, ніж вилучає.

них культур — на 3,56 мільйона більше порівняно з 2022-м.

Однією з особливостей, передусім останніх місяців, є зростання виробництва олії на українських потужностях. Обсяг перероблення ріпакового насіння може сягнути рекордного мільйона тонн, а соняшникового — 13,5 мільйона тонн.

Але виробити — ще не означає продати. Обмежен-

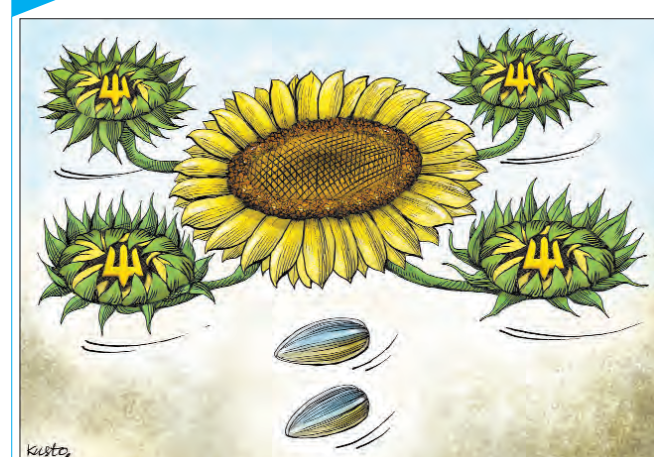
То ж олійна галузь перевершила обсяги й виробництва, й експорту. Це якщо порівнювати з показниками до повномасштабного вторгнення. Продукція постачається у більш як сто країн, зокрема до ЄС — отже, конкурентоспроможна, за якістю і ціною відповідає міжнародним вимогам.

У структурі аграрного експорту, зазначають у профільній асоціації, частка олійної продукції сягає 30%. Важливо, що за кордон іде не сировина: на олійно-жирову галузь припадає 70% доданої вартості, створеної в АПК. Пояснюють: зернових разом із перехідними запасами в країні — до 80 мільйонів тонн, тож 50 із них можемо вивезти, бо внутрішній ринок стільки не поглине. А соняшник закликають залишити для переробки це сировина, на якій тримається галузь. Якщо працює завод — це передусім робочі місця, зарплати, податки не лише з зарплати, а всіх по ланцюжку. Кожна країна прагне, щоб вирощене максимально перероблялося всередині. Треба створювати умови, щоб більші обсяги сировини потрапляли на вітчизняні потужності.

Завдяки цим зусиллям Україна навіть попри повномасштабне вторгнення залишається країною № 1 за експортом соняшникової олії.

Галина КВІТКА.

АГРАРНИЙ ДРОН

Обсяг світової торгівлі свіжими, сушеними і замороженими овочами та фруктами (такими, як не проходили глибоку переробку) за останнє десятиліття зріс на третину і в 2022 році сягнув 206 мільярдів доларів, зазначає аналітик Євген Кузін. Тоді як зерновими становив 180 мільярдів. Плодоовочева продукція у багатьох кутках планети нині важливіша для економіки, ніж м'ясо, молоко, риба, морепродукти. З огляду на те, що Україна щороку витрачає сотні мільйонів доларів на імпорту традиційних для нашого клімату помідорів, огірків, перцю, моркви, капусти, картоплі тощо... Вирощуймо!

ДОСЛІВНО

«У 2024 році українська економіка перебуватиме у слабкій ситуації. На розвиток промисловості суттєво впливатиме енергодефіцит. Погіршиться ситуація на внутрішньому ринку праці — через мобілізацію бракуватиме трудових ресурсів у реальному секторі економіки. А якщо зовнішньої допомоги буде недостатньо, доведеться застосувати емісійні механізми Нацбанку».

Олексій КУЩ, економіст, фінансовий аналітик.

Погода порадувала й тих, хто зробив ставку на пшеницю та ячмінь. Середня врожайність першої становить 47,9 центнера з гектара, другого — 39,3 центнера. Аграрії Хмельниччини встановили рекорд намолоту — по 67 та 59 центнера з гектара відповідно. Однак на Херсонщині та Запоріжжі показники були одними з найнижчих — до кліматичних та економічних ризиків додалися втрати через

тому, що це — прямий шлях на Одесу, який усе ще можуть використати окупанти.

Розвиток не спиноло навіть повномасштабне вторгнення

Цього року соняшником, соєю та ріпаком аграрії орієнтовно засіяли 8,6 мільйона гектарів. Зібрано 21,65 мільйона тонн олій-

МІЖ ІНШИМ

12 мільярдів доларів переказали українські працівники з-за кордону порівняно з 16 мільярдами до повномасштабного вторгнення. Це означає, що зв'язки з Україною не перервані.

Чи буде менше зерна, покаже весна

У 2024-му вал колосових навряд чи перевищить цьогорічний, адже озимих пшениці, ячменю, жита посіяли з осені менше.

На частині площ майбутній урожай закладався значно пізніше оптимальних строків — сіяли аж до першого снігу. В підсумку такі хлібні області, як Одещина, Миколаївщина та Дніпропетровщина, мають чималий клин озимини, яка до холоду не встигла зміцніти чи навіть проклюнутися.

Погода не сприяла сівбі. У вересні та першій половині жовтня не було дощів, тож чимало господарств не ризикнули кинути насіння в сухий ґрунт.

Низькі ціни на збіжжя стримували продаж, це гальмувало надходження коштів та обмежувало ресурси для осінньої сівби. Клопоту додали війна та проблеми з логістикою. На прифронтових територіях аграрії більше орієнтуються на ярі культури, бо ніхто не спрогнозує, що буде до весни. А засіяне з осені поле — це закопані в землю на зимові місяці гроші.

Утім, площ, які засіяли восени, сповна вистачить, щоб забезпечити внутрішні потреби країни. Позитиви очевидні, якщо підбити попередні підсумки: під озимією пшеницею — 4,16 мільйона гектарів. Це на 300 тисяч гектарів менше, ніж 2022-го, але якщо з врожаєм складеться, зерна нам вистачить років на три.

Із озимим ріпаком, на експорті якого є перспектива заробити, ситуація теж обнадійлива. Ця олійна культура зростає на 1,16 мільйона гектарів. І скорочення на 210 тисяч гектарів не є критичним.

Якщо ціни на зерно навесні підуть угору і з'явиться шанс вигідно реалізувати збіжжя, можна буде надолужити згаяне: насіяти й зернових, і олійних.

Саморобне чудо зі зброєю в руках

Війна надовго. І цей «подарунок» від російського діда мороза маємо прийняти як виклик

Напередодні новорічних свят у приватній, адресованому співгражданам, міністр оборони України Рустем Умеров назвав ці дні часом єднання нашої великої української родини. «Наша Перемога не буде різдвяним чудом з голлівудського фільму. Це буде результатом нашої спільної праці. Тих, хто на передовій тримає зброю, і тих, хто в тилу виробляє її. Тих, хто привозить усе, що потрібно війнам. Тих, хто в навчальному центрі здобуває першу військову спеціальність, і тих, хто їде в ТЦК, щоб придатися до Сил оборони й стати на захист своєї сім'ї та Батьківщини», — зазначив очільник оборонного відомства.

Очікування: віра в ЗСУ й підтримку союзників

Рік тому, підбиваючи підсумки першого року великої війни з росією, традиційно лунали прогнози на 2023-й. Доволі оптимістичні й обнадійливі для українців, які тоді вже пізнали бліцкриг рашистів на Київ, зривства «асабадітелей» у Бучі, Ірпені, Гостомелі, облогу «Азов-сталі», прильоти «братерських» ракет і ударних дронів по їхніх будинках, дитячих садках і лікарнях. І всі хотіли вірити не тільки в ЗСУ. А й у те, що жак, замішаний на вогні й дикунстві, цей цивілізаційний збій ХХІ століття буде виправлено спільними зусиллями демократичного світу, на захист якого повстала Україна. Та віра підірвалася першими, вже історичними перемогами українського спротиву й перехопленням ініціативи на полі бою — декупацією Харківщини та Херсонщини, ударами по тилових авіабазах росіян «енгельс-2» та «дяділево».

Передноворічні надії на відновлення мирного життя вже завтра підтримували заяви військово-політичного керівництва. Начальник ГУР МОУ Кирило Буданов прогнозував, що 2023 рік стане роком перемоги над ерефією й припускав, що наприкінці весни почнеться визволення, Сили оборони зайдуть до окупованого Криму. І в цьому нам допоможе підтримка та зброя західних союзників. А далі була підготовка до контрнаступу ЗСУ. Він став головною військово-політичною подією року. Інтригу щодо його початку зберігали до літа, нарощуючи потенціал, сили й засоби та тримаючи в напруженні кремль щодо часу та місця старту визвольної операції.

Офіційно про те, що наступальна операція наших сил уже триває, Президент Зеленський заявив у червні. Й хотілося вірити, що ось-ось і «кримнаш» буде вже не їхнім. Проте реальність на полі бою внесла корективи в темпи контрнаступу. Восени стало зрозуміло: події на фронті розгортаються не за прогнозами та очікуваннями офіційного Києва та західних союзників.

Слово Головнокомандувачу Залужному

«Мене дратує, коли я чую, що довгоочікуваний контрнаступ України на сході та півдні України почався повільніше, ніж очікувалося. Це не шоу, за яким спостерігає весь світ, на яке роблять ставки чи щось подібне. Кожен день, кожен метр дається кров'ю... Без повного постачання (зброї) ці плани взагалі неможливі. Але вони реалізуються. Скажімо так, кількість літаків, які чергують біля наших західних кордонів, удвічі перевищує кількість російських літаків, які руйнують наші позиції. Чому ми не можемо взяти хоча б третину звідти й перенести сюди?» (Червень 2023 року. Інтерв'ю The Washington Post).

У листопаді в колонії для The Economist генерал Залужний заявив, що війна з росією переходить на етап «позиційної» боротьби зі статичними й виснажливими боями, а для Перемоги потрібні високі технології. За його словами, ситуація на фронті зайшла в глухий кут, коли жодна зі сторін не може просуватися. І озвучив,

яка зброя та засоби потрібні Україні для прориву.

А 26 грудня на першій від початку повномасштабного вторгнення пресконференції в Києві Головнокомандувач ЗСУ за підсумками другого року великої війни й активних дій росіян по всій лінії зіткнення зазначив, що нам дорогий кожен клаптик нашої землі — чи то Бахмут, чи Авдіївка. Головне — зберегти людей, а згодом усе відвоюємо, «і навколо цього не потрібно робити те, що здалеку нагадує якість шоу».

«2024 рік не просто відрізнятиметься, він має відрізнитися, бо інакше за нас чекає те, про що я писав у статті (в колонії для The Economist. — Ред.). Відповідно, ми ці проблеми знайшли і знайшли вже десь 90 відсотків рішень для питань, які потрібно буде обов'язково розв'язати, щоб у наступному році діяти більш ефективно і

ли, включно з військово-повітряними потужностями й високоточною зброєю. І ця нестача озброєнь продовжила війну щонайменше на рік. Ходжес відзначив успіх української армії попри все в протистоянні потужному ворогу: «росія намагається завоювати Україну з 2014 року, але з усіма своїми можливостями вона досягла контролю лише над 17 відсотками території, втративши понад 300 тисяч осіб, значну частину озброєнь і верховенство флоту в Чорному морі». Американський генерал наголосив, що кремль сподівається на припинення західної допомоги як шанс перемогти Україну. І підставою для оптимізму рф є вагання в Конгресі США та очевидна позиція багатьох політиків на Заході, що Київ має піти на переговори з москвою вже зараз.

2023 рік почався з битви за Бахмут, а закінчується битвою за Авдіївку. Обидві увійдуть в історію як найбільш кровопролитні. Але за цей час ЗСУ зуміли наростити вогневу міць. Якщо в січні лютому в середньому знищували 740 росіян за добу, то в листопаді-грудні — 950. Натомість росія, яка на початку війни могла наступати по всьому фронту, нині має потенціал лише на окремі кілометрові ділянки.

їх також дістають наші морські дрони.

Удари ракетами та дронами по доках у Севастополі, де знищили перший підводний човен, ліквідація великого десантного корабля «новочеркаськ» у порту Феодосії, знищення ремонтних доків у Керчі, врешті удар по новоросійську, де пошкодили ще один десантний корабель («олєнегорський горняк»). Тільки за останні чотири місяці ЗСУ знищили 20 відсотків чорноморського флоту рф. Усі ці перемоги змусили російський флот відступити з української акваторії. Утім, і ближче до російських берегів вони не почувуються в безпеці.

Ще однією асиметричною відповіддю на російський терор став підрив двох гілок залізнички на стратегічно важливій байкало-амурській магістралі. На черзі — кримський міст!

*«Собака любить м'ясо,
Ворона любить сир.
А я люблю бавовну
З доставкою на Крим!»*

Мобілізація замість питання: «Коли Перемога?»

В українському суспільстві сформувався запит на швидкі перемоги. Але їх не буде найближчим часом. Україна платить величезну ціну за визволення кожного метра своєї території, і щоб вона не стала захмарною, треба витримувати паузи та ретельно готуватися до наступних кроків, вважає військово-політичний експерт групи «Інформаційний спротив» Олександр Коваленко.

«Ми зараз переходимо в іншу фазу ведення бойових дій, яка багатьом буде незрозуміла. Ми не будемо встановлювати найближчі пів року якихось рекордів з визволення територій. Показником наших успіхів будуть ті моменти, які багато хто не розуміє. Наприклад, наскільки ми збільшимо кількість знищених окупантів, наскільки можемо витримати ту чи іншу ділянку, витративши на це менший ресурс, а росіяни — поклавши в рази більший. Це війна на виснаження. Однак на цьому будуть маніпулювати та постійно ретранслювати різні конспірологічні теорії», — резюмував Олександр Коваленко.

Війна, з військової точки зору, може тягнутися довго, а з точки зору впливу політичних процесів може закінчитися хоч завтра, але ніхто цього не знає. Маємо готуватися. Усі, хто може взяти до рук зброю, мають це зробити зараз або бути готовими зробити це за потреби. Таку думку в телеєфірі озвучив секретар Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки Роман Костенко.

«росія ніколи не відмовиться від своїх геополітичних цілей і не відпустить Україну зі своєї сфери впливу. Війна триватиме рівно доти, доки ми будемо здатні вести спротив. Будь-які «перемир'я» або «домовленості» стануть черговим тайм-аутом для ворога, щоб використати ресурси для наступу. Тому найкращі ліки проти зневіри, паніки або апатії, що викликані роздумами про часові межі цієї війни, — активна залученість в історичні процеси, які відбуваються тут і зараз.

Ми не знаємо точного дня, місяця чи року, коли переможемо і зможемо повернутися до наших родин. Але ми впевнені, що скільки не тривала б війна — поруч з нами надійні побратими, в наших серцях — любов до Батьківщини, а в руках — зброя. І все це не дозволить нам відступити», — написав у Фейсбуці командир полку «Азов» Денис «Редис» Прокопенко.

Ольга ВАУЛІНА.
Фото з відкритих джерел.

найголовніше — зберегти людей. Над цим працюємо. З нами погодилися наші партнери, які також цікавилися цим питанням. Тож можу вас запевнити, що наступний рік буде відрізнятися... Принаймні ми для цього все робимо», — запевнив Валерій Залужний.

Розбір польотів і прильотів

Командувач оперативного-стратегічного угруповання військ «Таврія» Олександр Тарнавський зазначив у інтерв'ю BBC: «Наступний рік буде, можливо, ще важчим. Тому що ми повинні закінчувати ведення бойових дій і визволення наших територій. І що ближче до виконання цього завдання, головної мети — виходу на наші кордони, воно буде ще складніше... Тому, як то кажуть, нам — удачі, ну, а вони свій вибір зробили... Питання завершити війну я ніколи не ставлю. Питання — перемогти. Тому що завершити війну можна по-різному. Для нас, військових, — це Перемога».

Західні офіційні особи визнають повільні, але впевнені успіхи українського контрнаступу на півдні та сході нашої країни. При цьому ніхто не береться прогнозувати швидке завершення бойових дій, а генсек НАТО Єнс Столтенберг в одному з інтерв'ю закликав готуватися до затяжної війни.

Екскманувач військ США в Європі генерал-лейтенант у відставці Бен Ходжес заявив, що в невиконанні поставлених завдань під час контрнаступу ЗСУ винні західні союзники, а не українські військові або керівництво. Він вважає: ЗСУ не отримали вчасно те, на що розраховува-

Не для школярів

(Замість тосту під ялинкою)

Колись, через кілька років після війни, старших людей запрошуватимуть іноді до школи — розповісти щось із пережитого. Мовляв, а розкажіть, діду, як воно все для вас починалося. Мені вже й тепер немало літ, а тоді буде ще більше. Якщо доживу до тих часів, на зустрічі зі школярами нізащо не ходитиму.

Однак спробую це описати — бодай для того, щоб було зрозуміло, чому не люблю все те згадувати.

Коли почалася велика війна, я жив, як і тепер, під Києвом, на лівому березі, на одному з великих дачних масивів. То були дні якогось в'язкого відчаю. Радіо передавало не так новини, як сигнали повітряної тривоги, й ніхто до пуття не знав, що діється в Гостомелі чи на Оболоні.

Для таких як я все обтягувалося ще й віком. Зателефонував однополчанин, з яким ми служили в армії пів століття тому, й плакав: «Ну чому війна почалася, коли з нас уже ніякі солдати?».

Одного дня двоє хлопців, моїх молодших сусідів, метнулись на той берег на своїх машинах. Повернулись увечері й сказали, що записалися до тероборони, але автомати й патрони їм видадуть завтра. Я напросився, щоб вони взяли мене із собою. Вночі ледь спав. Уявляв, як одержу той самий автомат, що був у мене в армії — з розкочотом прикладом, обмотаним синьою ізоляційною стрічкою.

А назавтра всі мости через Дніпро перекирили — й той берег став недоступним. Хлопці взялися робити коктейлі Молотова із залишків бензину. Я допомагав: у кутку свого двору, в торішній траві, знайшов кілька порожніх пляшок. Брав кожну й ніби знову бачив добрих людей, з якими її було колись випито.

Усе вищеописане і є тим, що зосталося в пам'яті з тих днів і про що тепер згадувати нестерпно. Нестерпно — бо за цим, мов гріх і провинна, стоїть уся наївність наших тодішніх уявлень про війну. Приміром, нам здавалося, що «тероборона» — це коли в тебе в хаті, за дверима, висить на гвіздку автомат. І коли в кінці вулиці на повен зріст з'явиться рота противника, ти знімеш із гвіздка автомат, покладеш його в розвилку горіха біля воріт і зустрінеш сіпостата вогнем, короткими чергами. А потім знову візьмешся до своїх звичних справ. А з коктейлем Молотова ще простіше: коли танк проміне твоє ворота, устанеш із за оцього куца порічок, кинеш пляшку ворогу під хвіст, а сам сховаєшся в бур'янах у кінці городу.

Невдовзі, коли кілька твоїх знайомих з тероборони, зовсім молодих, загинули в боях і їх не врятували бур'яни чи кущі порічок, ти намагався більше не згадувати про оті свої ілюзії. Вони вже не повернуться й ми ніколи вже не будемо такими наївними щодо війни й щодо себе самих.

І наші школярі теж не будуть, хоч ми їм про це й не розкажемо.

Віталій ЖЕЖЕРА.

Мал. Олексія КУСТОВСЬКОГО.

Фотокореспондент «Голосу України» Андрій Нестеренко побував на всіх пленарних засіданнях Верховної Ради й зафіксував ключові моменти роботи народних депутатів. Ми відібрали дев'ять знімків, які, на наш погляд, найкраще показують пристрасі, що вирували в українському парламенті під час прийняття законів.

Куди йдемо?

Шлях до нового світопорядку пролягає через потрясіння і хаос

Війна росії проти України, боротьба Ізраїлю з ХАМАСом, підвищення градусу між Пекіном та Тайбеєм, ворожі апетити Венесуели — це далеко не повний перелік міжнародних конфліктів, які активізувалися протягом останніх років.

Куди ж прямує наша цивілізація? Подивитися на останні події глобально й пояснити такий сплеск насильства й водночас розгубленості ключових гравців на міжнародній арені для «Голосу України» погодився експерт Центру оборонних стратегій Олександр Хара (на знімку).

— Протягом року президент США Джо Байден неодноразово повторював, що світові потрібен новий порядок, бо старий через війну росії проти України, нову політику Китаю та інші чинники значно похитнувся. На вашу думку, яким має бути цей порядок, як будуватися, які підходи слід виробляти світовим лідерам до його становлення?

— Попередні світові порядки були результатами деструктивних і жаклих воєн. Ми пам'ятаємо, що Ліга націй була створена, щоб уникнути повторення Першої світової війни. Але вона не дала того результату, на який сподівалися її творці. Та й ООН теж було створено з ідеєю, що після Другої світової це жахіття не має повторитися.

Нині ми бачимо, що ситуація кардинально змінилася. Демографічний та економічний центри перемістилися на схід. Цей регіон намагається змінити ті підвалини, на яких після 1945 року будувався світопорядок. Нині йдеться про спроби цивілізованої спільноти втримати принаймні ключові моменти попереднього порядку.

Найголовніша проблема полягає в тому, що Сполучені Штати та їхні західні союзники втрачають монополію на встановлення норм і принципів. Намагаються відкрити діалог передусім з Китаєм, але також з іншими гравцями так званого Глобального півдня, щоб у час змін не відмовилися від речей, які були напрацьовані після 1945-го. Тобто в межах ООН та усіх міжнародних конвенційних договорів, щоб не починати все з чистого аркуша.

— Тобто Захід пропонує шлях реформ.

— Саме так. Реформи та еволюція, сенс якої — дати більше голосів новим центрам впливу. Так бачать цей процес на Заході. А в Китаї його уявляють дещо інакше. З одного боку, в Пекіні хочуть використовувати всі переваги встановлених правил, а з другого — цей світовий порядок їм не подобається, бо вважають, що він їх обмежує.

Не забуваймо й про інтереси Глобального півдня. Хоча це неправильна назва, бо вона об'єднує розмаїті країни з протилежними інтересами. Втім, більшість із них теж незадоволені сучасним порядком. На їхню думку, він занадто західно-центричний. А Захід упродовж тривалого часу не враховував інтереси цих країн. І зараз, коли їх намагаються залучити, наприклад, до підтримки України, ті кажуть: ви нас не підтримали в наших проблемах, чому ми маємо втручатися в суто європейські справи? Підсумовуючи, можна сказати, що

більша частина експертів та аналітиків вважають, що Китай і Сполучені Штати будуть надпотугами. Їхні відносини надзвичайно важливі. Саме вони більшою мірою формуватимуть новий світовий порядок.

— Тож ідеться про створення біполярного світу.

— Насправді він багатополлярний, але принаймні ці дві країни відіграватимуть надзвичайно важливу роль.

Утім, є й інший підхід, прихильником якого є я. Його сформував англійська школа міжнародних відносин. Його суть полягає в тому, що існування на планеті надпотуг не притаманне й неприродне для міжнародної системи. Автори цього підходу вважають, що повернення до ситуації, яка була під час Холодної війни (коли ворогували два блоки. — Ред.) не буде.

Нині ми є свідками не занепаду Сполучених Штатів та їхніх союзників, а зменшення їхнього впливу. Надпотуга — це країна, яка через свою могутність може встановлювати правила й нав'язувати їх виконання іншим державам. Сполучені Штати втрачають таку можливість у регіонах, де з'явилися нові центри впливу. А Китай не набуде статусу надпотуги, бо він може домінувати у своєму регіоні й, можливо, в деяких інших через економічні чинники та воєнну присутність, але не здатен нав'язувати свої правила на глобальному рівні.

Важливий момент по Сполучених Штатах полягає в тому, що американська політична еліта та, власне, й більша частина громадян уже не хочуть платити ціну за існування США як надпотуги. Вони прагнуть зосередитися на власних проблемах, тому ми є свідками переміщення економічного центру на схід.

До того ж Сполучені Штати вже не здатні самотужки робити велику кількість речей, як двадцять, тридцять або п'ятдесят років тому. Зменшення потуги США посилює для них необхідність мати союзників. Якщо раніше союзники — це була добра опція (йдеться про європейські країни, Японію. — Ред.), то зараз — вимога часу. Штати змушені дослухатися. А тут часто бувають розбіжності. До розвалу «совка», який був екзистенційною загрозою для вільних країн Європи, ці держави долали внутрішні суперечності, тому що не бачили інших загроз. А ось після розвалу радянського союзу такого єдиного центру, який міг би знищити вільний світ, не стало. Й кожна країна почала дивитися на безпеку з різних боків.

Для балтійців, поляків, народів Центрально-Східної Єв-

ропи найбільша загроза залишилася в Москві. А для Франції, наприклад, — це Південь, Північна Африка, Близький Схід. Для Греції більшою загрозою є Туреччина. До минулого року росію не розглядали як серйозну загрозу безпеці. Нині це розуміння до європейських столиць прийшло, хоча й не настільки швидко та глибоко, як нам хотілося б.

Отож, продовжуючи ідею англійської школи про майбутній світоустрій, можна зазначити, що це буде сукупність великих країн і регіональних лідерів, які намагатимуться встановити власні правила у підконтрольних регіонах.

Нині ж ми перебуваємо в хаосі, який триватиме п'ять, десять, а може й п'ятнадцять років. Будуть притиратися Китай та Сполучені Штати, а також регіональні лідери — Індія, Індонезія, Південна Африка та інші. Який буде цей наступний порядок, ми не знаємо. Але він точно не буде схожим на часи Холодної війни, і поки що хаотичним і небезпечним. З конфліктами, тертям та економічними війнами. Це буде конкуренція різних рівнів.

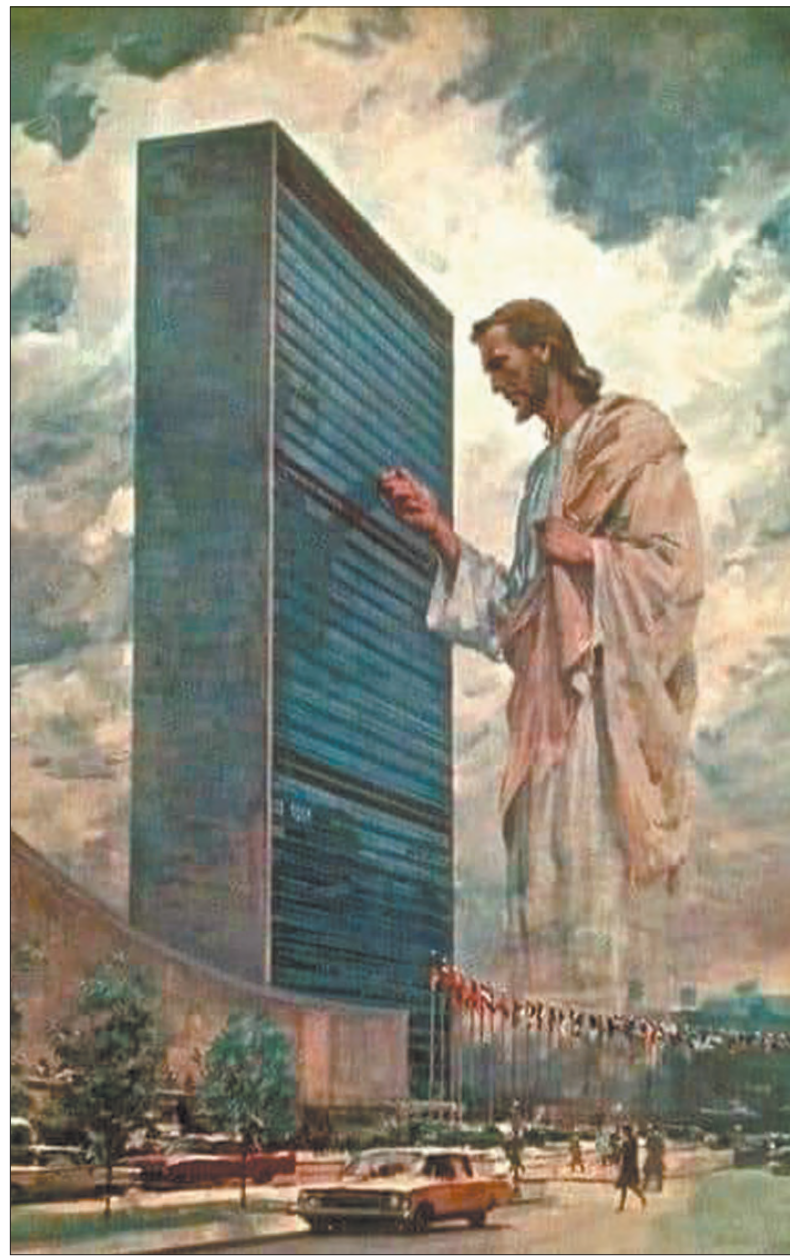
Я розумію американців та європейців — їм потрібно забезпечити функціонування заснованого на правилах світового порядку. За великим рахунком, він був створений інтелектом Заходу. Намагаються зберегти основи цивілізованих країн: верховенство права, непорушні кордони, що має значення міжнародне право, а не сила. Оскільки лише в такій системі вони можуть реалізовувати свої безпекові, економічні та інші інтереси.

Це важливо й для України. Резолюціями не можна виграти війну, але резолюції дають нам моральне і юридичне право вимагати від світу підтримки.

— Під час останньої сесії Генасамблеї ООН президент США Джо Байден згадував про необхідність реформування Організації Об'єднаних Націй, зокрема Ради Безпеки. А я згадала, що цієї теми стосувався один із моїх рефератів у старшій школі. Мені за 40, а до реформи так справа й не дійшла. Чи можна реформувати ООН, чи на неї чекає доля Ліги націй?

— Рада Безпеки ООН ніколи не була досконалою структурою. Однак, знаєте, часто кажуть, от вона не працює. Це неправда. Рада Безпеки працює так, як і була замислена. Щоб жоден із двох на той час центрів світу — комунізму й глобальної свободи — не міг нав'язати іншому волю, і так запобігти конфлікту. І Радбез дуже добре працював у цьому сенсі. Воєн між радянським союзом і його сателітами та США і їхніми союзниками в Європі не було. Це велике досягнення. Але як побічний продукт системи — тертя та війни в інших регіонах: Латинська Америка, Африка, Азія. Тому Рада Безпеки працює, але ситуація змінилася. Звичайно, це має відбутися й з організацією. Поки що я не бачу реальних рухів до змін, оскільки є великі розбіжності й великий багаж. Наприклад, китайці точно не хочуть бачити в Радбезі Японію.

Водночас ми не маємо відмовлятися від ООН, бо це бодай якісь правила і якимось воно працює. Якщо цього не буде, пануватиме право сили. Це ви-

«Ісус стукає у вікна ООН».

Художник Гаррі Андерсон, 1962 рік.

гідно передусім тоталітарним режимам.

росія, яка є постійним членом Радбезу і володіє правом вето, — не тоталітарна держава. Але її можна назвати авторитарною, фашистською. Звичайно, вона становить небезпеку для нас і взагалі миру на європейському континенті. Природно, рф не зацікавлена ділитися правом вето.

— Наші дипломати постійно нагадують, що постійним членом РБ ООН був радянський союз, а не російська федерація. Чи має це питання перспективу розгляду?

— Гадаю, що ні. Для наших найближчих партнерів це болюче питання. росія — ядерна держава. Й попри те, що дипломатичний діалог із рф заморожений, вони не хочуть викидати її з усіх організацій, бо це небезпечно для світу. Вони цього не зроблять з огляду на власні інтереси, щоб не створювати прецедентів. Тобто ситуація складна. Навіть наші найближчі друзі, які хотіли б, щоб росія прогнала, не готові йти на кардинальні кроки.

Тому для реформування ООН, скоріше за все, має відбутися щось на кшталт Карибської кризи (напружене протистояння між срср і США, радянський союз таємно розмістив ядерні ракети на Кубі в жовтні 1962 року у відповідь на встановлення ракет у Туреччині. Обидві наддержави наблизилися до загрози ядерної війни. — Ред.), коли світ знову опиниться на межі.

— Яку роль у новому світопорядку має відігравати Україна?

— Якщо йдеться про Європу, тут не варто вигадувати велосипед. Головною безпековою структурою на континенті є НАТО. І ми не можемо розв'язати свої безпекові проблеми, допоки не станемо членом цієї організації. Теоретично в нас є ще кілька варіантів безпеки, зважаючи на те, що росія є найбільшою ядерною потугою у світі. Перший — це ядерний статус. Однак наші потенціали не співмірні, ми не зможемо збудувати потрібну кількість ракет і бомб. Не кажу вже про те, який тиск був би на нас ззовні. Напевно ми втратили б підтримку передусім від Сполучених Штатів.

Другий варіант — підписати безпекову угоду зі США — країною, яка має найбільший ядерний потенціал, здатний стримувати росію. Але ми не бачимо готовності американських партнерів. З тієї ж причини, з якої вони поки що не наважилися дати нам зелене світло на початок перемовин про вступ у НАТО. У Вашингтоні бояться ядерної зброї Москви. А ще варто розуміти, що Європа вже не відіграє таку важливу роль, як за часів Холодної війни. Адже всі ресурси спрямовуються на стримування конфлікту з Китаєм.

Тож у нас немає інших варіантів вижити поруч з росією, стримувати її після цієї війни, ніж бути членом НАТО.

Тетяна ПАСОВА.

Українські студії з'явилися у восьми університетах за кордоном

На фронті, на жаль, і цього року гинули випускники, студенти, співробітники КНУ, які пішли захищати країну зі зброєю. Університетська спільнота спрямовує великі зусилля на майбутню Перемогу. Військовий інститут та Інститут Управління державної охорони готують кадри для армії та силових відомств. Цього року ми почали підготовку військових капеланів. Університет створює багато інноваційних технологій для зміцнення обороноздатності, про які зможемо розповісти лише після війни.

Також реалізуємо програми для збереження ментального здоров'я та подолання травми війни. Цей напрям розвивають на факультеті психології, в Інституті психіатрії КНУ, у відділенні «Військова психологія» Військового інституту, а також в психологічній службі університету.

У 2023-му університет визначив своїм пріоритетом поширення українських студій у світі. За нашої участі цього року відкрито українські студії в університеті Единбурга в Шотландії, в Кільському університеті в Німеччині, в Лундському університеті у Швеції, у Загребському університеті в Хорватії, в Амстердамському університеті в Нідерландах, у словацьких університетах імені Коменського у Братиславі та Костянтина Філософа у Нітрі, поновлено в університеті Гранаді в Іспанії. Це теж складова нашої Перемоги й можливість доносити правду про російську агресію до світової академічної спільноти.

Недавно я брав участь у відкритті Європейського центру польських та українських досліджень в Європейському університеті Віадрина у Франкфурті-на-Одері. Співдиректором центру є український історик Андрій Портнов. Під час відкриття пролунала думка, що пересічний німець чи

поляк не надто розуміє, що відбувається в Україні, й нам треба розповідати про це. Навіть у наукових колах розв'язану росією війну інколи називають конфліктом в Україні. Розумієте?! У спростуванні таких наративів і донесенні правди бачимо один із напрямів своєї діяльності.

Вихід Збройних Сил України на кордони

1991 року буде необхідною, але недостатньою умовою. Перемога — це покарання винних, скільки часу для цього не знадобилося б. Бо непокаране зло повертається.

російський диктаторський режим тримається не лише на путіні. Не він був у Бучі та Бородянці на Київщині, там були російські солдати й офіцери,

які скоювали масові вбивства. Тому має бути трибунал щодо злочину агресії росії проти України. Ми взяли на себе певну місію говорити про це, напрацьовувати юридичні процедури й готувати фахівців. На базі Інституту міжнародних відносин КНУ відбулася наукова конференція, присвячена цій темі. В ній брали участь випускник нашого університету суддя Європейського суду з прав людини Микола Гнатівський та посол з особливих доручень МЗС України, представник України в Міжнародному суді ООН Антон Кориневич, наш викладач і випускник.

На Новий рік збережеться родиною за святковим столом, буде ялинка. Головне — подякувати одне одному й побажати щасливо дожити до наступних різдвятих і новорічних свят.

Володимир БУГРОВ,
ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Діти надають сенсу існуванню і змушують не здаватися

Цей рік промчав так швидко, що я і не помітив. Коли маєш мільйон дрібних справ щодня, складно підняти голову й побачити: ого, вже літо! А потім зловив себе на думці, що вже й сніг випав. У мене таке враження, що під час війни ми відкладаємо життя, відсуваємо його на другий план, дуже хочеться наповнити кожну хвилину активністю, швидше прожити день, місяць — бо є ілюзія, що тоді швидше закінчиться війна.

Найголовнішою особистою подією для мене стало народження доньки Яринки. Діти — це наша проєкція в майбутнє, вони надають сенсу існуванню і змушують не здаватися, не впадати в депресію і відчай. Жити заради дітей, працювати невтомно, щоб їм на долю не випало війни — це велика відповідальність.

Ми живі й далі існуємо як держава — це великий позитив і навіть диво. Ясна річ, ми

максималісти, хочеться більших перемог і звичайно, але не треба забу-

вати, що навіть стан стабільності для України вже є перемогою.

Наша Перемога — це суспільна єдність у горі й у радості, як кажуть

під час укладання шлюбу. Тобто в час, коли наша армія визволяє міста, і в час, коли нам доводиться тримати оборону чи відступати. Емоції зашкалюють, суспільство наелектризоване, тож головне — не забувати, що ворог не серед нас. Ворог — росія. Всю енергію образ, суперечок і недовір треба направляти на боротьбу з окупантами.

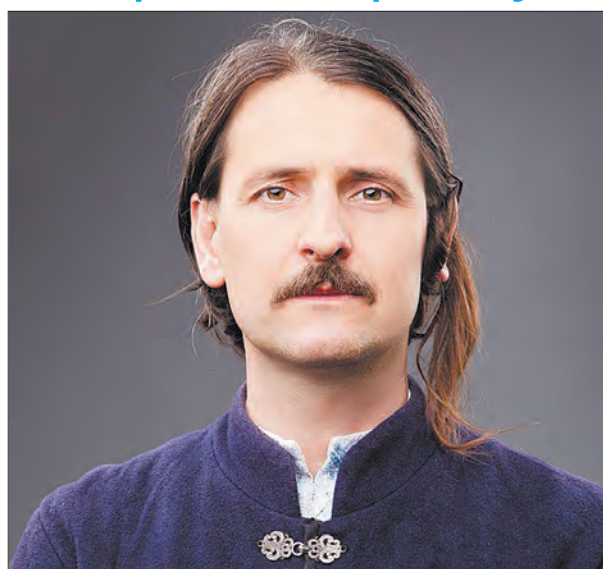
На Новий рік ми найбільше любимо залишатися вдома самі. Це для нас час підбиття підсумків і будівництва планів. Ми з дружиною прагнемо побороти наші сімейні совкові традиції, тож на Новий рік уникаємо майонезу і засилаємо страв. Любимо салат і запечену рибу чи м'ясо. Найкраще, щоб на ранок нічого не залишалося — тоді можна почати новий рік з чогось свіжого.

Андрій ЛЮБКА,
письменник, волонтер.
Фото з архіву автора.

Головне — зберегти державу й людей

Ми вже перемогли. Тому що плани путіна зі знищення Української держави зруйновані. Україна вистояла й бореться. Наш народ показав себе нацією справжніх воїнів — і духу, й тіла. Так вважає хранитель української кобзарської традиції, композитор, лауреат Шевченківської премії, лідер гурту «Хоря козацька» Тарас КОМПАНИЧЕНКО:

— Маркером Перемоги буде збереження українців як нації. Війна, ймовірно, буде довгою. І наше завдання у цій тривалій війні вистояти, зберегти бое-

здатність і якомога більше генофонду.

Вийдемо ми на кордони чи не вийдемо, для мене не є присутнім. Звичайно, хотілося б відновити нашу територіальну цілісність. Але я не хочу плекати ілюзії. Головне — зберегти державу й людей. Щоб країна не знекровилася ні фізично, ні інтелектуально, щоб повернулося якомога більше наших громадян із мільйонів, які виїхали. Щоб Україна продовжувала існувати як модерна держава, як частина Європи, як країна з європейською культурою та

економікою, з демократичними цінностями.

Українська культура, як і військо, стоїть на обороні нашого фізичного існування. Маємо подбати про духовне збереження країни. В Україні мають бути повноцінні наука, освіта, армія і культура.

Щоб ми могли вистояти в цій війні і прислужитися людству своєю стійкістю, здатністю виживати в екстремальних умовах, а також тими надзвичайними талантами, які мають українці.

Підготувала
Анна ЛУКАНСЬКА.

Казці капут

Дві години літаком з москви до адлера, далі — пів години гвинтокрилом до красної поляни, 10 хвилин автомобілем — вони опинялися в чарівній казці. Сніжні вершини Великого Кавказького хребта, сучасний гірсько-лижний курорт «лаура» на базі «газпрому», персональні палаци неподалік резиденції №1, наближення до якої визначалося вагомістю крісла в чиновницькій ієрархії та вмiстом гаманців. Ще вчора це було улюблене місце зустрічі Нового року для путінської шайки.

На березі Лаури для них збудували, здавалося б, неприступну фортецю з локальною системою забезпечення енергією, водою, потрібною охороною. А саме селище красної поляни обнесли великим парканом.

Моду зустрічати Новий рік неподалік красної поляни — гірського кластера великого сочі — запровадив сам диктатор. Мінялися резиденції, змінювалося оточення, але мода залишалася.

І враз — казці капут. Український безпілотник одного сонячного дня поцілів у базу «роснефті» поблизу сочинського аеропорту. Знищені резервуари й пожежу особливо не афішували. І було чого.

Безпілотник завдав точного удару по об'єкту в точці «Х», розташованому за 23 кілометри від президентської резиденції «бочаров ручей» та за 50 кілометрів від новорічної казки путінської шайки.

Далі — більше. Якщо від точки «Х» провести пряму лінію протяжністю приблизно десять кілометрів, то натрапимо на ще один секретний об'єкт на вулиці Дачній в адлері, який входить до складу сочі на правах району.

Це база паливно-мастильних матеріалів російської армії. Якщо вона вибухне — з карти зникне третина міста. А це вже привід для путінської шайки задуматися, де знайти безпечне місце для зимових свят.

Система протиповітряної оборони «Панцир», встановлена неподалік красної поляни, все небо над курортом не закрийє.

А його будували з розмахом для зимової Олімпіади в сочі 2014 року. Дорога з адлера, де розташований аеропорт сочі, до красної поляни протяжністю 48 кілометрів обійшлася федеральному бюджету в дев'ять мільярдів доларів і стала найдорожчою в росії.

У казку для путінських челядників вбухали справді казкові капітали. А тепер виявилося, що це вже не казка, а капкан для режиму.

До красної поляни веде лише одна дорога, а навколо гори, ліси й невеликі стежки для диких тварин. Закрий небо над гірськолижним курортом, щоб не злетів жоден гвинтокрил, перекрий єдину дорогу — й путінська шайка опиниться ізольованою від світу. Бери москву, кремль і діли владу.

Цей курорт режим будував як фортецю. Тут диктатор часто переховувався у критичні дні. А нині він перетворився на найнебезпечніше місце в росії. Тож доведеться добре зважити, чи їхати на Новий рік в улюблену заводь, чи заховатися в одному з менш відомих бункерів.

Красною поляною колись захоплювався андрій гречко, міністр оборони за часів ссрр. Над селищем збудували маршальську дачу з дерев'яного зрубу, але в часи путіна п'яні полковники з військового відомства спалили її під час застілля.

Це ще одна причина для тривоги: чого можна чекати в цьому далекому від москви закутку. Часи настали тривожні й непевні. Безпечною місця не залишилося навіть у росії.

Богдан КУШНІР.

«Готуємося до концерту на Майдані до дня нашої Перемоги» У селі Довге на Закарпатті відродили хор «Боржава»

У листопаді цього року в селі Довге Хустського району на Закарпатті відновив діяльність хор «Боржава». Його створили на початку 50-х років минулого століття. З 1954-го до 1971 року колективом керував поет, композитор і збирач фольклору Михайло Машкін, який зробив його успішним.

Про відновлення хору говоримо з поетом-піснярем, уродженцем і жителем села, головою Закарпатського осередку Національної спілки письменників України Василем Кузаном.

— Чия була ідея відродити хор «Боржава», хто її озвучив перший?

— Ідея витала в повітрі. Слава колективу спонукала до творчості багатьох наших земляків, підштовхувала пісенні колективи до пошуків нових форм.

того, як знайшли керівника хору, почалися репетиції. Поступово долучалися інші учасники.

За чотири місяці на першому концерті в листопаді ми підтвердили звання народного. Й отримали запрошення на

Машкіна й одну народну в його обробці. Решту, можна сказати, довивчали. Хоча насправді все починали з нуля. Бо те, що вмійш співати на весіллях чи в компаніях, не означає, що одразу виконуватимеш у хорі. Це вищий пілотаж співу. Як каже Тетяна Гецько, хор — це вміння слухати.

Працювати з архівами не доводилося, бо це відомі пісні, вони є в репертуарах кількох виконавців. Пісню Машкіна, неофіційний гімн Закарпаття, «Верховино, мати моя» співає Закарпат-

ЦИТАТА

«Хор — це можливість зібратися людям, які мають спільний інтерес. Він дає змогу зберегти й примножити традиції громади. Навіть більше — це один з елементів її спроможності».

Віктор Симканич, голова Довжанської територіальної громади, соліст хору «Боржава».

1990-ті, коли люди намагалися просто вижити, знищили кілька великих народних хорів у тодішньому Іршавському районі. А «Боржава» трималася завдяки старанням керівника Івана Кертиса та залюблених у пісню довжанських жінок.

Кілька останніх років спершу через ковід, а потім повномасштабну війну не відбувалося жодних концертів, хор припинив існування.

Ідею відновити роботу колективу висловив голова Довжанської територіальної громади Віктор Симканич. Але ідея сама по собі роботи не зробить. За справу взялася директорка Центру культури й дозвілля Наталія Менчук. Вона попросила долучитися на громадських заходах і очолити хор Тетяну Гецько.

Ми втрюх почали запрошувати людей. І самі прийшли на першу репетицію.

— Як швидко почали втілювати ідею в життя?

— У нашій громаді все робиться оперативно. Задумали — зробили. Десь за два-три тижні після

Деяким сорочкам-довганям понад сто років

Одним із найскладніших в організації роботи хору було питання костюмів.

«Традиційний жіночий одяг у нас — сорочка-довгана, — пояснює Василь Кузан. — Така стародавня сукня з вишивкою. Перед концертом усі кинулися шукати автентичні вироби. Кілька співачок були одягнені в довгані, яким понад сто років. І це неоціненно.

Для чоловічих костюмів маємо лайбики-кептарики (безрукавки. — Ред.) ще від старої «Боржави». Їх теж було непросто збирати. Мій лайбик, наприклад, — із сусіднього села Бронька від працівниці бібліотеки Анжеліки Свистак. У багатьох чоловіків ця річ від колядницьких колективів, людей, які використовували ці речі у вертепах».

Вишиванки у всіх різні. Є старі батьківські, є нові, каже пан Василь.

«Найважче — з головними уборами. Бо клібани-капелюхи є у багатьох, але здебільшого вони схожі на ковбойські. У мене теж є такий калап, але він не дуже пасує до закарпатського народного вбрання. Тому на першому концерті тільки солісти були в клібанах. Це обов'язкова частина народного чоловічого одягу. Без капелюха-клібани-калапа мали право ходити тільки неповнолітні хлопці. Чоловік завжди носив клібану і знімав її, тільки коли вітався із зустрічним, виказуючи повагу. Ну і в себе в хаті, звичайно», — додає Василь Кузан.

два концерти: до Мукачева й Ужгорода.

— З якими архівними матеріалами ви працювали, що вивчали нове?

— Внесли до репертуару дві пісні Михайла

ський академічний хор та народний артист України Петро Матій.

Інша пісня — «Вечір над Боржавою» — шедевр Хорового ліричного мистецтва. Її знають усі. Щоправда, хорові партії не завжди збігаються з нашими знаннями мелодії, але стараємося, вчимося.

— Розкажіть, що хор виконує зараз, які співачки хочете додати? Що буде наступним етапом?

— Хочемо мати свій репертуар, який нас відрізняв би з-поміж інших колективів. Адже хор, як і кожен артист, має успіх, тільки коли співає своє, створене власними силами. Або написане для нього. Багато співаків в українській естраді виконують власні, далеко не професійні твори тільки тому, що лінуються знайти краще чи шкодують грошей на якісні тексти й музику.

У нас із цим простіше. З нами співпрацюють професійні, знані в Ук-

Поет-пісняр, учасник хору «Боржава» Василь Кузан із солістками.

раїні композитори: Ігор Білик, пісню якого на мої слова ми включили до репертуару. Тепер вивчаємо колядку «Добрий господарю», яку ми створили із солісткою хору Наталією Менчук. У планах ще дещо, але не буду розкривати всіх таємниць.

А що буде наступним етапом? Ну... Готуємося до концерту на Майдані Незалежності в столиці до дня нашої Перемоги. А до того великого дня збираємося погастролювати Україною та Євро-

підприємці, робітники сфери послуг, продавці, лікарі, економісти, блогери. Голова Довжанської громади Віктор Симканич — теж соліст хору.

— Хто останній долучився до колективу?

— Учителі із сусіднього села, прізвище називати не буду. Він привозив на репетиції дружину, а сам дві години тинявся по центру Довгого. Хтось із наших запросив його на репетицію, просто послухати. Йому сподобалося, спробував заспівати. Тепер, каже його дружина, співає їй зранку до вечора.

Врешті, ми всі є творчою родиною й відчуваємо зв'язок зі старим колективом. Бо є продовженням тієї співочої сім'ї у новому втіленні, в новому поколінні. І доки ми це відчуваємо, доти є непереможною нацією. Наша сила в історії, ментальному корінні, яке сягає глибини тисячоліть і яке мріє перерубати московит.

— Хто ваші хористи?

— Це люди, які не можуть жити без пісні. Вчителі, викладачі школи мистецтв, бібліотекарі,

Василь НИТКА.
Закарпатська область.

Фото надано
Василем Кузаном.

ЦИФРА

37

співаків і чотири музиканти налічує хор «Боржава», розповіла його керівниця Тетяна Гецько.

пою. Хочемо, щоб наш хор був сучасним, яскравим та мобільним.

— Чи є у хорі якісь родинні ниточки: хто з нинішнього колективу має зв'язок із тодішнім?

— У колективі сьогодні є три людини, які були учасниками ще старої «Боржави» часів Машкіна: Михайло Параска, Іван Романець та Марія Шопа.

Батьки Івана Лендела, який написав музику до кількох пісень, теж співали в хорі. Їх уже немає на цьому світі. Але з нами їхній внук, племінник Івана — Василь Німчук.

Михайло Машкін пройшов концтабір

Письменник і композитор Михайло Машкін народився на Дніпропетровщині. У 16 років потрапив до німецького концтабору Маутгаузен, жив.

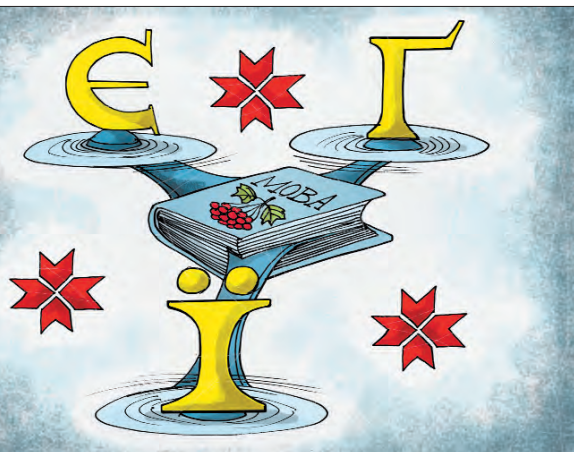
Після Другої світової війни переїхав на Закарпаття. Працював методистом у Великоберезнянському районному будинку культури.

1954 року його запросив у село Довге Михайло Масинець — директор деревообробного комбінату, при якому й створили хор.

Машкін написав для колективу пісні: «Верховино, мати моя», «Вечір над Боржавою», «Понад плаєм-плаєм». З ними «Боржава» стала відомою, виступала у Парижі, Празі, Будапешті, Токіо.

Михайло Машкін отримав звання заслуженого діяча мистецтв України.

У 1971 році він вкоротив собі віку після смерті дружини.

У 2023 році українські артисти випустили понад 36 тисяч треків. З них майже 80 відсотків мають слова українською мовою. Про це свідчать дані сервісу відстеження та дослідження української музики NUAM. Плекаймо!

Як би важко нам не було, нам точно не буде соромно

Про враження від перебування у рідному Запоріжжі розповіла народний депутат Юлія ЯЦИК. Вона намалювала картину міста та його мешканців, життя яких поділилося на «до» і «після» війни.

«Через пів години прибуваємо в Запоріжжя», — пролунав голос провідника крізь двері купе. Потяг неспішно наближається до перону. Знайомий зі студентських часів залізничний вокзал. Гучномовець пропонує пройти в укриття, знову — сигнал тривоги. «Ну от я і дома...» — промовляю, вдихаючи важке запорізьке повітря. «Київстар»

ліг, пейпас не працює. В такі хвилини згадуєш, що завжди треба мати хоч якусь готівку. Літній таксист погоджується відвезти додому під чесне слово розрахуватися по приїзді. Каже, якщо не розрахуєтесь, то буде невелика біда. На війні він втратив сина, а людяність, бачите, не втратив.

Іду, вдивляючись у вулиці, будинки, заклади, де колись вирувало життя. Та й зараз вирує, але по-іншому. Ранкова метушня на Анголенка (після перейменування ця вулиця називається Базарна. — Ред.), зовсім поряд зі зруйнованим будинком добувається розбомблений рашистами дім на Сталеварів. Око чіпляється за яскраві новорічні борди, оздоблені до свят бутки, вуличні прикраси й завжди святкову «Україну». Та якось не радісно. Стенди із світлинами загиблих військових навпроти міськради повертають до реальності. На ходу вдивляюся у фото, впізнаю обличчя, занурююся у спогади.

У квартирі холодно й самотньо. Як і в місті. Багато хто поїхав. Ті, хто залишився, намагаються економно витратити енергію життя, обмеживши коло спілкування родиною і найближчими друзями. Маршрут «дім—робота—дім».

Спілкуючись із людьми, відчула їхню втому, розчарування і навіть зневіру. Презирство до влади, обурення корупцією, страх перед мобілізацією, хвилювання за рідних, військових, катастрофічна нестача фінансів, туманне майбутнє, складні реалії війни й нешвидкі перспективи перемоги...

Як мені хотілося б їх втішити, розповісти про «світле майбутнє», та я не вмію брехати. Проте вони й самі тримаються, усміхаються, розповідають про зроблене, про плани, про життя, а в очах одне питання: «Що далі?»

Сірість і сум ніби вмерзли в повітря навколо, повсюди.

Згадалося власне розчарування, коли усвідомила примарність моїх мрій про легку Перемогу та швидке повернення додому. Я почала відчувати, як мій власний біль знайшов щілину, щоб вийти назовні.

Ні! Я проти! Беру себе в руки. Мій світ поділився на «до» й «після», на тих, хто п'є шампанське ціною у 10 тисяч доларів за пляшку, і тих, хто донатить військовим з пенсії у дві тисячі гривень. Тих, хто вкрав сотні тонн гуманітарки й безкарно виїхав за кордон, і тих, хто продовжує волонтерити, допомагаючи вимушеним переселенцям та військовим, попри небезпеку та створення владою різних перешкод у вигляді всяких реєстрів, митного оформлення гумвантажів, перелеток тощо.

Усе складно. Це правда. Та чи стане нам легше, якщо ми всі опустимо руки? Точно знаю, ні! Важко. Я розумію. Та є ті, кому важче — в мерзких окопах, у шпиталях, у запеклих боях, під постійними обстрілами. А якщо вони опустять руки, що буде? Все? Кінець? Ні! І ще раз ні! Хвилина слабкості — то лише хвилина. Вона мине.

Цей тиждень, проведений у Запоріжжі, спочатку вбив, а потім реанімував щось у мені. Ніби відкрився друге дихання. Що більше я бачу зневіри, то більше переконуюся: ми не маємо права зламатися. Ми повинні триматися разом! Ті, кому не байдуже, що буде із Запоріжжям, з Україною! І, зціпивши зуби, повинні робити все, що можемо, все, що в наших силах. А час розставити усе на свої місця. Бо, цитуючи генерала Залужного, як би важко нам не було, нам точно не буде соромно!

Підготував Роман ВОЛОДИМИРОВ.
Фото зі сторінки Юлії Яцик у Фейсбуці.

Українська книжка набула вищого статусу, нової цінності

— 2023-й був роком тривоги, трудів і служіння на своєму маленькому фронті, де зброя — слово, — каже письменник, лауреат Шевченківської премії Мирослав ДОЧИНЕЦЬ. — Воно, як ніколи, стало сакральним

бронезилетом нації. На нього опираються, воно дає розраду і кличе до боротьби. Дивовижна річ: українська книжка набула вищого статусу, нової цінності. Спостерігаючи цю очевидну потребу, знаходив сили й надих для праці. Видав дві книги — «Ескізи на паутинні» та «Федорско, приятель сердечний». У них осмислюються сенсові речі наших інтелектуальних, ментальних, моральних і духовних цінностей.

Я провів десятки зустрічей наживо з читачами України, вимушеними емігрантами-земляками в Угорщині, Словаччині, Німеччині, на Кіпрі. Брав участь у формуванні фронтних бібліотечок, у просвітньо-інформаційній програмі Мініборони.

Мій роман про російсько-українську війну «Діти папуроти» перевиданий втретє, перекладається двома європейськими мовами.

Цей рік запам'ятовується мобілізацією суспільства, Збройних Сил, влади в єдиний ударний кулак. І наступом, на який ми покладали величезні сподівання. Але ця новітня, страхотлива війна розвивається за своїми законами та вимогами. Ясно одне: Україна бореться і не збирається здаватися.

Нашу мужність, стійкість, жертвність оцінив цивілізаційний світ. Як і підступність ворога. Це об'єднало наших союзників. Європейська спільнота відкриває перед нами двері, а Північноатлантичний блок вкотре підтвердив наміри найтіснішої співпраці. Бо, якщо розібратися, ЗСУ — це бойове вістря НАТО, де відпрацьовуються нові технології сучасної війни.

Попри воєнну напругу, країна живе, розвивається, волонтерить, відроджує економіку, створює зброю, культурні цінності, й що найголовніше — демонструє світові істинну відданість демократії й жагу до Перемоги.

Ми маємо визволити не тільки свої території, а й звільнитися від спотвореної імперією свідомості, облудних цінностей, комплексів меншовартості.

А перемоги стаються чи не щодня. Ми встояли, зупинили страшну навалу. Зрештою, перемога — це перебути, відбутися, бути. Бути тут, тепер і надалі. Якої жертви це не вартувало б. Якого перебігу не досягло б це геополітичне протистояння. Аж до відкриття другого фронту, чого я теж не виключаю. Щобільше — чекаю.

На Різдво ми збираємося біля живого вогню великою родиною — чотири покоління. І складаємо велику подяку за те, що всі цілі й живі, що єдність і приязнь між нами, що дух віри не покинув нас.

Готуємо давні закарпатські страви, різні, смачні. Я ж, як усі чоловіки нашої родини, готую рибу. Бо це не тільки їжа, а й ліки. Поділюся рецептом. Рибу чисти й розбираю на філе. Обмащую тертою цибулею, хай так полежить годинку-другу. Тоді мариную в олії з соєвим соусом, меленим часником та іншими спеціями. Скляний лоток вистеляю кружальцями цибулі, на неї — шар плястєрок лимона, далі рибне філе, а поверх знову цибуля і лимон. Все це посопаю тертим сиром та петрушкою. І в духовку.

Будь-яка риба в такій запіканці виходить смачнею. До неї подають запечену в домашній олії та спеціях картоплю, тушковані з томатами гриби, квашену капусту з ягодами та шматочки буряка з часником і горіхами, скроплені олією та яблучним соком.

При святі смак і радість мають бути не тільки в застіллі, а й на столі. Як казати мій учитель знатник-цілитель Андрій Ворон: яке іство — таке ество.

Розмовляв Василь НИТКА.
Фото з архіву автора.

Волонтер із Полтави Іван Данилевський щотижня їздить на передову

73-річний Іван Данилевський почав допомагати бійцям у зоні бойових дій 2014-го, коли росія вдерлася на український Донбас. Тоді йшлося про підтримку добровольців, які були, за його словами, «голі й босі». В перші місяці гібридної війни їм бракувало всього — зброї, спорядження, харчів, одягу. Були тільки патріотизм і відвага.

Знайомі Івана записалися в добровільний батальйон «Айдар». Тож спочатку для земляків він із сином Ігорем на вантажній «ГАЗелі» возили на передову продукти, бронезилети, біноклі, одяг, які збирали полтавці. Невдовзі й син став бійцем «Айдару». Батька не взяли через вік — Іванові Михайловичу тоді було 64 роки. Тож він майже щотижня почав їздити на передову з гостинцями. І продовжує робити це.

Треба допомагати синові й тисячам його побратимів

Іван Данилевський розповідає, що дружина радила залишити це справу молодшим. Він нагадав, що треба допомагати синові, який воює. А потім і жінка, й інші родичі зрозуміли: без поїздок на фронт до своїх хлопчиків він уже не може. Волонтерство стало для полтавця способом життя.

За кермом автомобіля Данилевський понад півстоліття. Працював водієм, зокрема й далекобійником, заступником директора автогосподарства, започаткував власну справу з постачання автозапчастин. Нині на пенсії. Але й зараз, каже, може керувати автівкою з заплющеними очима — за майже 10 років війни об'їхав нею весь Донбас.

Пан Іван має позивний «Дід». Так його на початку війни назвали ті, хто справді міг бути його онуком.

Найтяжче Івану Михайловичу дається його волонтерська місія в госпіталях, коли зустрічає воїнів без рук, без ніг, з іншими тяжкими пораненнями й каліцтвами. Та їхня сила духу мотивує його працювати ще більше.

— Недавно в госпіталі зустрів хлопця без ноги, — пригадує Данилевський. — Він запитує: «А пам'ятаєш, «Діду», як ми в Широкиному відстрілюва-

лися від русні з ДШК?» Той випадок неможливо забути. Я застряг у наших бійців на три дні. Не міг виїхати — так щільно ворог накривав вогнем. Хлопці дали великокаліберний кулемет Дегтярьова-Шпагіна, й мені довелося відстрілюватися.

Переживає не за себе, а за внуків

Під обстріли в зоні бойових дій полтавський волонтер потрапляв неодноразово. Ще в зоні АТО-ООС доводилося маневрувати біля Пісків, Широкогоно, Водяного, Авдіївки, шахти «Бутівка», які тоді стали символами найзапекліших боїв. Уникнути ворожих вогнехрепів там було неможливо. А, було, місцеві «доброчиливці» показали дорогу просто на блокпост бойовиків так званої «днр». Тільки за кількості метрів до нього Данилевський розгледів там їхній прапор.

Уже в період великої війни на Харківщині за сотню метрів від чоловіка впала російська ракета. На щастя, не вибухнула. А дерево, яке гепнулося поруч, «сплело» на передньому склі його бусика густу павутину тріщин.

До таких небезпек Іван Михайлович ставиться філософськи. Каже, більше переживає не за себе, а за внуків. Наймолодший — дідів улюбленець — іще зовсім малий.

«Дід» ніколи не їздить зоною бойових дій у темний час доби. Якщо сутінки застають в дорозі на Донбас, зупиняється у край-

ньому до нього місті Харківщини, щоб продовжити поїздку вранці. Так само не залишає баз і позиції наших бійців, якщо не встигає виїхати засвітла. Тоді безпечніше переночувати з ними в бліндажах.

Зрештою в найгарячіші точки Іван Данилевський їздить сам. Не бере жодних попутників, зокрема й інших волонтерів, щоб не наражати на небезпеку.

«Дідусю, а коли знову приїдеш?»

Івана Михайловича на підконтрольних Україні територіях Донеччини та Луганщини називали й дідусем, і Дідом Морозом. До повномасштабного вторгнення у прифронтових населених пунктах Донбасу працювали інтернати, школи, садки. Бійці намагалися підтримувати дітей, ділилися з ними гостинцями від волонтерів.

Тоді «Дід» і його однодумці почали привозити подарунки та необхідні речі й для малечі. Влаштували свята з подарунками в обласному центрі соціальної реабілітації дітей з інвалідністю у Кременній на Луганщині, в єдиному діючому дитсадку міста Красногорівка на Донеччині та інших закладах.

Іван Михайлович пригадує, що під його волонтерською опікою на Донбасі перебувало понад тисячу дітей. Вони після зустрічі запитували: «Дідусю, а коли знову приїдеш?» Важливо було не тільки допомогти їм, а

й розвінчувати вигадки ворожої пропаганди про «распятих українців» та іншу маячню. Якось на такій зустрічі хлопчик захотів заспівати. Всі очікували дитячої пісні. А він утнув «Ще не вмерла Україна». Дорослі не стримували сліз.

Найбільша нагорода — обійми бійців

Нещодавно Данилевський їздив під Бахмут, де продовжує громити ворога його син — уже офіцер-артилерист. Побував і в знайомих захисників під Мар'їнкою.

За два дні намотав понад тисячу кілометрів. Хоч сьогоднішнє забезпечення захисників на фронті не порівняєш із колишнім, казенні харчі за багато місяців служби набридають. Хочеться і свіжого сала з часником, і домашньої випічки. А ще на передові потрібні особливо міцні кирки для додання промерзлого ґрунту, зроблені гаражними умільцями, пічки-буржуйки, саморобні мазі від опіків та грибка.

Зрештою, бійцям, виснаженим дворічною бійнею з ворогом, необхідні увага й підтримка. А значить, не обійтися без дитячих малюнків, патріотичних оберегів, в'язаних теплих шарпеток.

Іван Данилевський не втомлюється дякувати кожному, хто допомагає, готує, ділиться домашніми запасами. Нещодавно він сам отримав відзнаку Президента «За оборону України». Та найвищою нагородою для себе вважає слова подяки й теплі обійми, якими його зустрічають бійці на передові.

Хоча поважний вік Івана Михайловича дається взнаки й лікарі радять утримуватися від далеких поїздок, він зупиняється не збирається. Каже, що має чимало знайомих серед фронтівих медиків.

«Коли по телефону говорю, що трохи прихворів, двічата кажуть: «Приїжджай, Михайловичу, на наш «курорт» — ми тебе вилікуємо». Тож поки є сили, буду допомагати тим, хто на передку. Бо їм там важче, ніж нам».

Василь НЕІЖМАК.

Полтава.
На знімку: Іван Данилевський дякує своїм помічникам із Мачухівської громади.

Фото зі сторінки громади в Фейсбуці.

Поштові марки світу: допомога та солідарність

З початку повномасштабного російського вторгнення поштові оператори різних країн постійно випускають марки, зокрема благодійні, на підтримку українців. У 2023 році темою щорічного конкурсу на найкращу поштову марку Європейського поштового союзу (PostEurop) обрано запропоноване «Укрпоштою» гасло «Мир — найвища цінність людства». Цим рішенням PostEurop виявив солідарність з Україною та наголосив на цінності миру.

Загальним мотивом цього річного випуску PostEurop обрано запропоновану Поштою Люксембургу композицію «Вузол миру» у вигляді перехрещених рук, які символічно поєднують народи світу. Сюжет для ще однієї марки в межах цієї загальноєвропейської серії кожна країна обирала самостійно.

Пошта Ватикану на одній марці помістила зображення, де Папа Франциск під час аудієнції 6 квітня 2022 року тримає український прапор, який привезли діти з міста Бучі.

«Цей прапор прибув з війни, з багатостраждального міста Бучі. Разом із нами є також кілька українських дітей. Привітаймо їх та молимося разом за них», — сказав тоді Святіший Отець, поцілувавши прапор. На поштовій марці Ватикану також розміщено напис «Поруч з українцями, шляхетним і мученицьким народом».

А першу поштову марку на підтримку України 10 березня 2022-го випустила Пошта Латвії. На ній державні прапори України й Латвії та напис «Ми з вами!» українською і латиською мовами. На купоні відтворено монумент Незалежності України в Києві та монумент Свободи Латвії в Ризі й написи двома мовами: «Ми з вами!» та «Слава Україні!». 50 відсотків від продажу цих марок спрямували на підтримку України.

Через місяць після початку великої війни марку з голубом на синьо-жовтому тлі випустила Пошта Естонії. На поштовій мініатюрі розміщено напис «Слава Україні!» та естонською мовою «Eesti toetab Ukrainat» — Естонія підтримує Україну.

25 березня минулого року поштову марку на знак солідарності з Україною випустила Пошта Польщі. На ній — рукостискання в національних кольорах Польщі та України, напис українською та польською мовами «Ми з вами!». Прибуток від продажу цього поштового випуску спрямований на допомогу Україні.

У березні торік поштову марку з прапором України та написом «Gemeinsam für den Frieden» («Разом заради миру») випустила Пошта Австрії. Додатковий номінал у розмірі 2 євро з кожної марки передали на підтримку постраждалих українців.

На марці, яку у квітні минулого року випустила Пошта Хорватії, зображено блакитне небо та жовте поле, що символізують український прапор. І напис «ZAMIR U UKRAJINI» («За мир в Україні»).

У травні 2022-го поштову марку «Ukrainos laisves guņe-jams» («Захисники української свободи»), на якій можна побачити обійми людей у синьому та жовтому одязі, випустила Пошта Литви. Частина коштів від продажу марок передана громадській організації «Melyna ir Geltona» («Синій і жовтий»), яка з 2014 року підтримує збройний спротив України.

Виявом солідарності з нашою боротьбою стала й випущена у травні 2022 року Поштою Іспанії марка «Іспанія з Україною». На тлі українського прапора розміщено синьо-жовте серце, напис «ESPAÑA con Ucrania» та логотипи національних поштових операторів — «Укрпошти» та Correos.

У червні торік Пошта Франції задля збору пожертв для Червоного Хреста випустила благодійний поштовий випуск «Об'єднані в українській кризі». За основу взяли стандартну марку Франції 2018 року «Маріанна Віддана». Для її створення використали зображення українки, активістки Femem Інни Шевченко, а також символ Червоного Хреста та кольори українського прапора.

На випущеній Поштою Канади в липні 2022 року благодійній марці «Help for Ukraine» («Допомога Україні») зображено соняшник — як один із наших національних квіткових символів. Цим випуском канадці підкреслили тисний історичний зв'язок наших країн. Частина коштів від реалізації спрямували на підтримку українців.

Торік у вересні марку «Солідарність з Україною» випустила Пошта Словаччини. На ній фотографія українки — збірний образ жінок, які з дітьми були змушені рятуватися за кордоном. Після 24 лютого 2022-го кордон зі Словаччиною перетнули понад 700 тисяч українців, з яких понад 90 тисяч попросили там захисту.

Також у вересні минулого року марку солідарності з українським народом презентувала Пошта Португалії. На мініатюрі в синьо-жовтих барвах розміщено написи португальською та українською мовами «Solidarios com o Povo Ucrainiano» («Солідарні з українським народом»).

Кошти від продажу цієї марки спрямували на відбудову центру психологічної реабілітації в Бородянці на Київщині.

Пошта Італії до теми України зверталася двічі. У листопаді 2022 року випустила марку, присвячену допомозі українським біженцям. На мініатюрі зображені прапори Італії й України та напис «Profughi dell'Ucraina» («Біженці з України»).

А в липні цього року поштовий оператор Італії презентував ще чотири благодійні марки: «Церква Києва», «Маріупольський театр», «Площа у Львові» та «Одеський порт».

За основу взяли роботи українських художників. Історія цієї серії почалася з того, що міністерство економічного розвитку Італії повідомило Міністерству закордонних справ України про ініціативу випустити з благодійною ме-

тою чотири поштові марки із зображеннями Києва, Маріуполя, Львова та Одеси. Міністерство культури та Національна спілка художників запропонували каталог робіт українських митців.

Для марки «Церква Києва» італійці обрали картину Катерини Липовки «Київ. Простір варіантів». Основою марки «Одеський порт» стало полотно Святослава Скоробогатова «Весняна гавань». Для марки «Площа у Львові» використано роботу художника Юрія

Бандери «Львівський захід». А Маріупольський драматичний театр зобразив Сергій Сметанкін.

«Це перший в Італії випуск поштових марок із доданою ціною, кошти від продажу яких підуть на підтримку українського народу. Це історичний випуск, який відбувається саме тоді, коли ці міста зазнають потужних обстрілів з боку росіян», — сказав під час презентації марок міністр підприємств і виробництва Італії Адольфо Урсо. А заступник посла Італії в Україні Франческо Пеше наголосив, що цей італійсько-український проект окрім збору коштів (з продажу кожної із 400 тисяч марок на благодійність віддають 3,75 євро) також дасть можливість познайомити італійців з історичними та культурними місцями України.

До теми України Пошта Франції повернулася у вересні 2023 року — випустила марку Conseil de l'Europe — Unis pour l'Ukraine («Рада Європи — Об'єднані заради України»). На ній зображено дівчинку в синьо-жовтому вінку. Як ескіз для марки використали мурал художника С215 (Крістіана Гемі) на одному з будинків у 13-му окрузі Парижа.

Одразу після російського вторгнення Крістіан Гемі приїхав до України та створив низку графіті. «Якщо хочете створювати стріт-арт про війну, то маєте бути там, де війна», — сказав він.

У Бородянці митець, зокрема, намалював Леся Українку, а в Києві його виконане у синьо-жовтих барвах зображення дівчинки можна побачити біля Національного музею історії України.

У цьому огляді ми згадали тільки основні випуски поштових марок на підтримку України. Сьогодні введено в обіг сотні марок, які були випущені під егідою поштових операторів низки африканських країн. Їх тематика широка: від знищення крейсера «москва» та атаки на Кримський міст до мініатюр про українських військових, пожежників, спортсменів та Україну загалом.

Сергій ЛАВРЕНЮК.
Фото з колекції автора.

Бійці воюють за те, щоб їхні діти мали можливість мислити по-українськи

За чотири роки до президентських виборів 2019-го сумський політолог та громадський активіст Віктор Бобиренко передбачив, що наступним главою держави стане Володимир Зеленський. Коли це сталося, експерт став знаменитим: якщо забити прізвище Бобиренка в Google, з'явиться кілька десятків публікацій, фото й відео.

Політичний аналітик поділився з «Голосом України» своїми враженнями про рік, що минає, та окреслив прогнози на наступний.

Бій ми виграли, нехай і не нокаутом

На запитання, що є найбільшим здобутком українців у 2023 році, Віктор Бобиренко відповідає:

— Ми відбилися від орди. Хоч це й було непростим, ми відновили контроль над більшістю території, а росію зробили державою-ізгоєм.

Найбільшим провалом року називає відсутність злагоди в суспільстві. Періодично дізнаємося: то військове керівництво не дружить із політичним, то владні гілки «труться» між собою, а судову реформу не впроваджено досі. Рідко який місяць минає без скандалів.

— Уже ніхто не сумнівається, що ми станемо членами ЄС і НАТО. Та все ж мусимо визнати: маємо й негативні моменти в зовнішній політиці, — констатує експерт. — Цивілізований світ від війни таки втомився. І багато в чому винні ми самі: ми його втомили. Щодо ситуації на лінії фронту, то в нас не було достатніх ресурсів для наступу, не було переваги в повітрі, бракувало артилерії. Та ми набили гори рашистських трупів під Авдіївкою і ще багато де. Хоч це й не очевидно, та важливий бій ми виграли. Нехай не нокаутом, а лише за очками.

Доведеться затягнути паски

— 2024-й стане вирішальним і переломним. На нас чекають кардинальні зміни. Одна з найголовніших: усі мають якнайтугоше затягнути паски. Війна триватиме принаймні весь наступний рік. Тож треба прийняти це, набратися оптимізму й жити з ним. У США відбудуться президентські вибори, у Великій Британії — парламентські (також вибори

У повітрі висіли щирість і хоробрість

В одному зі своїх публічних виступів Віктор Бобиренко заявив: вважає лютий-березень 2022 року одним із найкращих періодів у житті. Ця думка принаймні парадоксальна: хіба варті позитивної оцінки час нападу ворога на Україну? Просимо пояснити.

— Тоді було страшно, — каже. — Але зараз ті дні згадуються як щось класне, як позитив. Я був у заблокованих ворогом Сумах. Поряд — тисячі людей, які з неймовірним теплом і самовіддачею ставилися одне до одного. Всі допомагали всім, турбувалися, а найбільш бойовиті з нас, кого називали партизанами, виходили на полювання на орків. Я волонтерив. У волонтерському центрі можна було знайти все необхідне й скільки треба. Якось знадобилися ліки, яких не знайшов в аптеці. Написав про це у Фейсбуці й отримав більш як сотню повідомлень-пропозицій. Люди були чуйними та щирими, водночас хоробрими й безстрашними. Все це буквально висіло в повітрі. Зараз цього поменшало, і я за цим сумую й боюся, щоб воно взагалі не зникло. Зрозуміло, що такий високий тону неможливо тримати довго. Але важливо, щоб такі сплески періодично повторювалися. У нас тоді перепліталися любов до ближнього і ненависть до ворогів.

до Європарламенту. — **Ред.**) Світові буде не до нас. Натомість може активізувати зусилля «всіх зла» (сьогодні так називають росію, Китай, Іран та Північну Корею. — **Ред.**), і це стане для нас додатковим тягарем. Але я впевнений: коли нам надійде чергова військова допомога, з'являться сучасні літаки, ми знову перехопимо стратегічну ініціативу. А світ невдовзі зміниться. Зараз Європа не може виготовити для нас мільйон артилерійських снарядів, та коли західна економіка переорієнтується на задоволення військових потреб, у москви не залишиться шансів. російська економіка —

ЦИТАТА

Віктор Бобиренко, політичний експерт:

— **Верховна Рада ухвалила чимало євроінтеграційних законів: про посилення антикорупційних органів, очищення судової влади, про національні меншини. На жаль, ми часто починаємо рухатися у правильному напрямку не з ініціативи влади, а під тиском українського суспільства та союзників. Думаю, у 2024 році західні партнери теж працюватимуть за принципом «гроші в обмін на реформи», і ця формула принесе результат.**

12-та у світі. Вона поступається економіці середньої європейської держави, не кажучи про Канаду та США. Невдовзі ми стрілятимемо стільки, скільки буде необхідно, — розмірковує політолог.

Військові відчують несправедливість

Перед українським суспільством у новому році постане й чимало інших викликів, вважає політичний експерт.

— Ми недооцінюємо небезпеку від розбіжностей і про-

тистоянь, що виникають або називають між різними суспільними групами, між фронтом і тилом, — каже Віктор Бобиренко. — Бійці на фронті гинуть, мерзнуть в окопах, а земляки в тилу організують весілля на мільйони гривень. У п'ятницю в ресторанах ніде сісти. Це бачать військово-вослужбовці. І це їх демотивує. Як і корупція й інші вияви несправедливості та нахабства. Ще один виклик — необхідність поповнити особовий склад. Бійцям, які воюють майже два роки, треба дати можливість піти на ротацию. На законодавчому рівні варто передбачити до двох місяців

додаткової оплачуваної відпустки, іншу допомогу на відновлення. У такій війні переможе та армія, яка краще відновлюватиме свої сили. І тут у нас є переваги. Поїхати на перепочинок із Куп'янська, скажімо, до сім'ї в Суми набагато легше, ніж у владивосток чи хабаровськ.

Кураж додав мотивації боротися

Віктор Бобиренко як аналітик і дослідник вивчає тему української ментальності. Цікавимось, як змінилися українці.

— За основну точку відліку треба взяти 2005 рік. До того багато українців вболівали за росіян — і коли ті грали у футбол на світових чемпіонатах, і коли виступали на Євробаченні чи ще десь. Що ми інший народ, відчувалося не на базовому, а на підсвідомому рівні. А потім усе змінилось. Під час Помаранчевої революції ми вперше по-справжньому відчули свою національну ідентичність. У 2013—2014 роках росія розв'язала війну на Донбасі. І захищати наші цінності пішли однаково мотивовані й україномовні, й російськомовні добровольці. Вони воювали пліч-о-пліч в одних підрозділах і зробили цей поступ незворотним. За-

Має коріння козаків і гайдамаків

Віктор Бобиренко народився у Казахстані «в одному з бараків на свинцевих копальнях». Коли йому було 5 років, сім'я повернулася в Україну. По батьковій лінії має коріння з козацького роду, по материній — з гайдамацького.

Закінчив географічний факультет Сумського державного педагогічного університету та Академію державного управління при Президентові України за спеціальністю «Політичні технології».

З 2005-го по 2010 рік керував управлінням молоді та спорту Сумської облдержадміністрації. Організував річкові сплави на байдарках і відпочинок для молодших у наметових таборах.

Очолує в Сумах громадську організацію «Бюро аналізу політики».

раз, якщо хтось із бійців і спілкується на фронті російською, то все одно воює за право й можливість для своїх дітей говорити та мислити по-українськи. Дуже довго в нас жили комплекси меншовартості. І ось нарешті ми здобули відчуття сили та впевненість, що зможемо переламати через коліно «другу армію світу». Отримали кураж. Він став додатковою мотивацією та запорукою успіху і для бійців, і для всього суспільства, — каже експерт.

Підірвати Керченський міст москва не погодиться

— Щодо нашої майбутньої Перемоги я і оптиміст, і песиміст, — ділиться Віктор Бобиренко. — Такої перемоги, коли росія підпише мирну угоду, в якій погодиться віддати нам Крим і Донбас, підірвати Керченський міст та систематично виплачувати репарації, не буде. На жаль, у нас поки що немає можливостей перемогти ядерну державу й підпалити кремль. Цілком імовірна перспектива перемир'я, з чим росія тягтиме до президентських виборів у США. За їхнім підсумком нам можуть запропонувати повернутися до ситуації 23 лютого 2022 року, коли хтось десь пострілює, але лінія фронту майже не рухається. Такий мир путіну потрібен, щоб зібратися із силами та через 5—10 років захопити недосяжні зараз Одесу, Миколаїв і Київ.

До перемир'я, вважає експерт, нас почнуть підштовхувати навесні 2025 року. Але це найбільш песимістичний сценарій. Усе залежатиме від того, хто першим втомиться від війни. Воювати не можна вічно чи навіть дуже довго — спочатку втомлюється армія, потім суспільство.

— Вирішальною все-таки залишатиметься мотивація, — переконаний експерт. — У нас вона ніколи не буде нижчою, ніж у ворогів. Тому ми відчуватимемо себе сильнішими. Якщо нас не підведуть союзники, навесні 2025 року все закінчиться добре.

Володимир ЧЕРНОВ.

Сумська область.

Що далі від дому, то більше цінуєш свою країну

Освітняк із Сум Лариса Кононенко майже два роки живе в Німеччині — виїхала з дітьми у перші дні великої війни.

«Тільки на чужині починаєш усвідомлювати, що це таке рідні держава, місто, дім, де тебе зігріває кожна дрібничка, — ділиться пані Лариса. — Війна змусила мільйони українців покинути все. Серед них опинилася і я.

На відміну від багатьох мігрантів із держав Азії та Африки, українці мають освіту і краще адаптуються до нових умов, вони досить конкурентні на німецькому ринку праці. Але більшість живуть надіями на повернення. Хоч яка гостинна держава, яка нас прихистила, але тут інший менталітет, звичаї та традиції, інша енергетика.

Буденний для нашого розуміння вчинок тут може обернутися непередбачуваними наслідками. Не хочу стверджувати, що це погано, але це інакше. Наприклад, хтось убив бджолу, яка сідала на його морозиво. У Німеччині це може коштувати до 5 тисяч євро. Уникнути штрафу можна, якщо доведеш, що в тебе алергія на укуси бджол. Але треба ще перекопати, що бджола тобі справді загрожувала.

Дістає німецька бюрократія, про яку раніше ми говорили, що це порядок і пунктуальність. Мої нові знайомі стверджують, що ніде й ніколи в житті не доводилося заповнювати такої кількості паперів, як у Німеччині. Нам в Україні не зрозуміло, як можна три місяці чекати оформлення банківської картки. Особливо б'є по нервах слово *termin* (читається з наголосом на другому складі. З німецької — «призначена зустріч», «візит», «прийом». — **Ред.**). Щоб потрапити до лікаря, доведеться чекати не менш як місяць.

Починаєш цінувати те, що вдома здавалося звичайними речами. Саме з таких непомітних дрібних епізодів і формується успіх держави. Я впевнена, що в Україні та українців усе вийде: ми станемо невіддільною частиною великої Європи й зможемо зробити її кращою».

Записав Володимир ЧЕРНОВ.

У нас є великий досвід протистояння росії

Це був рік, коли ми від першого і до останнього дня жили в умовах широкомасштабного вторгнення росії. Це рік усвідомлення тривалості та жорстокості нашої війни за Незалежність.

Україна розпочинає процес переговорів про приєднання до Європейського Союзу, це важливо. Без нашої країни європейський інтеграційний проект не може бути повним. І мене не лякає певне зникнення ейфорії щодо європейської та євроатлантичної інтеграції — ці процеси потребуватимуть тривалих змін та перетворення всередині України.

Також це був час спроб розхитати українське суспільство зсередини. кремль намагався спрямувати українську демократію, волелюбність проти нас самих. На щастя, ці спроби у більшості випадків не вдалися.

За цей рік, здається, ми оговталися від першого шоку. Наші громадяни живуть із впевненістю, що Україна спроможна дати відсіч російській агресії. Ми повертаємо полонених та незаконно вивезених дітей, допомагаємо захисникам. Продовжуємо жити під час наймасштабнішої у XXI столітті війни. Переконали, Україна повинна активно ділитися досвідом протистояння росії, наголошувати на ньому, максимально поширювати його.

У новорічну ніч я не лише загадуватиму бажання про Перемогу, а й сподіватимуся, що наступного року зможу зробити для неї більше. Думаю, це актуально для мільйонів українців — відчувати власну участь у її набліженні.

Євген МАГДА,
директор Інституту
світової політики,
доцент НТУУ КПІ
імені Ігоря Сікорського.

■ 1616. Вийшов з друку «Часослов» — перша друкована книга в Києві. ■ 1906. Народився Святослав Гординський — український художник, графік, поет, мистецтвознавець, журналіст, громадський діяч. ■ 1912. Народився Андрій Сова — український актор, гуморист, майстер художнього слова. ■ 1967. Помер Юліан Буцманюк — український і канадський художник-монументаліст. ■ 1978. У Києві стала до ладу перша в радянському союзі лінія швидкісного трамваю, побудована за ініціативою Володимира Веклича та Василя Дяконова. ■ 1994. Помер Дмитро Іваненко — український фізик-теоретик, автор протон-нейтронної моделі атомного ядра.

№ 262 (8279) СУБОТА, 30 ГРУДНЯ 2023

Сьогодні в Україні без опадів, лише вдень у західних областях можливий невеликий дощ, вночі подекуди з мокрим снігом. Температура вночі від 4 тепла до 2 морозу, вдень — 3—9 вище нуля, у південній частині та подекуди в західних областях — 8—13 тепла. Вітер південно-західний, 7—12 м/с

***
Хочу, щоб у москві на головній новорічній ялинці висіли головні шишки країни.

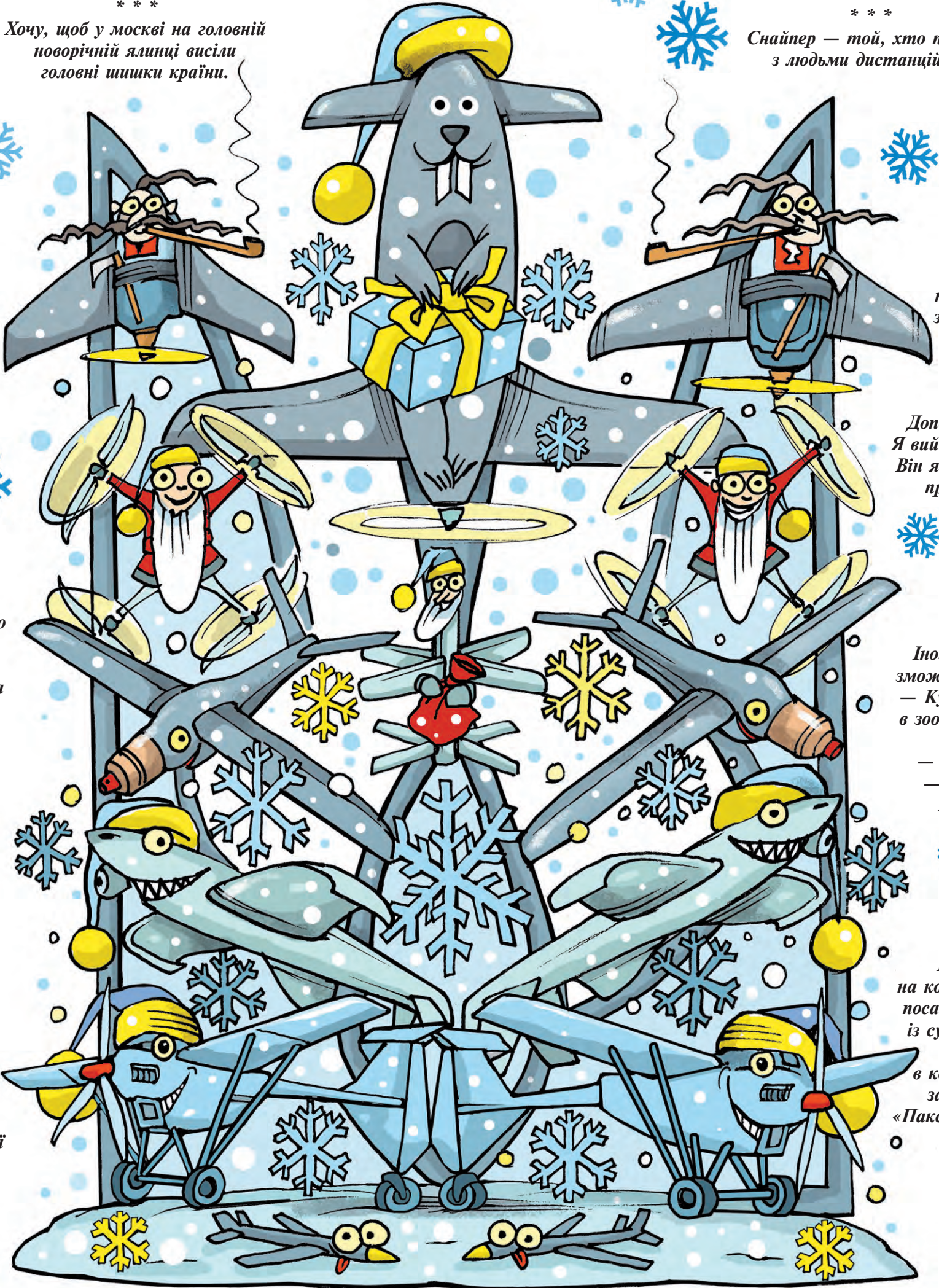
***
Снайпер — той, хто працює з людьми дистанційно.

***
Так хочеться по-простому сісти з родиною, з друзями й просто випити за упокій однієї країни.

***
Допоможіть! Я вийшла заміж. Він якийсь борщ просить?

***
Іноземець це не зможе перекласти. — Куме, оце був я в зоопарку й бачив яка. — Ну і як як? — Ну як як? Як як як.

***
Пропоную на кордоні з росією посадити касирку із супермаркету, щоб вона в кожного орка запитувала: «Пакет потрібен?».

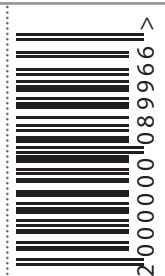
Наступний номер «Голосу України» вийде в середу, 3 січня 2024 року

Відповідальні за підготовку номера:
Ірина БУЛАНЕНКО, Вікторія КРАСНОК.

► За зміст та достовірність інформації у рекламних публікаціях відповідальність несе рекламодавець.
► Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.
► Направлення матеріалів для друку в газеті є наданням згоди автора на обробку його персональних даних.
► Рукописів не повертаємо.
► При використанні наших публікацій посилання на «Голос України» обов'язкове.
© Платні матеріали.

Засновник — Верховна Рада України
Свідчення про реєстрацію періодичного друкованого видання — КВ № 1 від 26.05.1994 р.
Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка).
Передплатні індекси та передплатна ціна на 2023 рік
Для фізичних осіб:
40224 — 45 грн. на місяць (5-разовий: вівторок — субота);
08775 — 40 грн. на місяць (3-разовий: вівторок, четвер, п'ятниця).
Для підприємств і організацій:
60955 — 80 грн. на місяць (5-разовий: вівторок — субота).
Ціна в роздрібній мережі — договірна.

Друк:
ТОВ «Мега-Поліграф»,
04073 м. Київ,
вул. Марка Вовчка, 12/14,
тел. (044) 581-68-15
www.mega-poligraf.kiev.ua
Зам. 91525
Видавець —
Державне підприємство
«Редакція газети «Голос України».
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
Газета виходить з 1 січня 1991 року.

Адреса редакції: 03047, Київ-47, вул. Петра Нестерова, 4.

ТЕЛЕФОНИ:
для довідок — 503-68-73;
відділ реклами — 503-61-92;

E-mail: mail@golos.com.ua — загальний

reklama1@golos.com.ua — відділ реклами

let@golos.com.ua — відділ листів

foto@golos.com.ua — відділ ілюстрацій

Сайт — www.golos.com.ua

